

บทที่ 5

ปฏิริยาของผู้หญิงลาวต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงลาว: อัตลักษณ์ผู้หญิงลาวที่แตกต่างและหลากหลายในปัจจุบัน

ในบทนี้ จะเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงปฏิริยาของผู้หญิงลาวในปัจจุบัน ที่มีการจัด
ขึ้น ตอบโต้และต่อรองกับอัตลักษณ์ที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ประกอบสร้างขึ้นมา ซึ่ง
งานวิจัยนี้ จะเน้นให้เห็นถึงปฏิริยาของผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในเขตกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่ง
แสดงปฏิริยาออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน

ก่อนที่จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงปฏิริยาของผู้หญิงลาวต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์
ผู้หญิงลาวโดยพรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว จำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับบริบททั่วไปในปัจจุบัน
ของลาว ซึ่งมีความ “ทันสมัย” หรือ “ความเป็นตะวันตก” ทั้งในแง่ของแนวความคิดและในแง่ของ
วัตถุเอง เพราะจะช่วยให้เข้าใจถึงการแสดงออกหรือปฏิริยาที่ชัดเจน ต่อรองและต่อต้านในพื้นที่
ทางสังคมของลาว ซึ่งจะเห็นได้จาก อัตลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงลาวในปัจจุบันที่มีความแตกต่าง
หลากหลายได้ดียิ่งขึ้น

5.1 บริบททั่วไปในปัจจุบัน

เมื่อโลกก้าวสู่กระแสโลกาภิวัตน์หรือโลกที่ไร้พรมแดนที่มีการเชื่อมโยงโลกให้เป็น
หนึ่งเดียวทั้งในทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว การสื่อสารคมนาคมต่างๆ รวมไปถึง
ค่านิยมและวัฒนธรรม (พิทยา พุสย, 2549:44) ได้ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นหรือแรงผลักดันที่สำคัญ ทำ
ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตามมา ตัวอย่าง เช่น ชาติต่างๆ ตกอยู่ในกระแสการทำลาย
พรมแดนของชาติทางด้านการเมือง โดยที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ได้จำกัดอยู่ที่รัฐเพียงอย่าง
เดียวเท่านั้น แต่ในทางด้านเศรษฐกิจก็มีการเปิดเสรีทางการค้า การเข้ามาของการลงทุนของนัก
ลงทุนต่างชาติ ส่วนในด้านสังคมและวัฒนธรรมก็ได้มีการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศ
มากยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือ มีการเปิดประเทศเพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับเอาการหลั่งไหลของทุน
แรงงาน สินค้า การบริการ ทรัพยากรวัตถุ วัฒนธรรมต่างชาติ รวมไปถึงองค์ความรู้ต่างๆ เข้าสู่
ประเทศมากยิ่งขึ้น โดยมีความเชื่อที่ว่า รัฐภายใต้สภาวะไร้พรมแดนในกระแสโลกาภิวัตน์นั้น จะ
นำไปสู่การพัฒนา รัฐต่างๆ ให้ที่เจริญก้าวหน้าและทันสมัยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

รัฐที่ “ด้อยพัฒนา” หรือรัฐที่มีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่อ่อนแอ มักจะได้เปรียบจากสถานะการที่ไร้พรมแดนของในยุคนี เพราะได้รับปัจจัยการผลิตของนักลงทุนต่างชาติเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาประเทศและในขณะเดียวกันกระแสที่ไร้พรมแดนดังกล่าว ยังได้ทำให้รัฐต้องเผชิญกับการสูญเสียอำนาจในการควบคุมและถูกแบ่งแยกอำนาจไปให้หน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในรูปแบบขององค์กร บริษัทเอกชน บริษัทข้ามชาติ รวมไปถึงการตกอยู่ใต้อำนาจของรัฐที่เหนือกว่าได้ (พิทยา ฟูสาย, 2549:44-45) เป็นต้น

ภายใต้กระแสของโลกที่ไร้พรมแดนที่กำลังเกิดขึ้นในบริบทของสังคมลาวในปัจจุบัน พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว พยายามสร้างความหมายของ “ชาติลาว” “ความเป็นลาว” และ “ความเป็นผู้พลเมืองลาว” อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามประเทศ สปป.ลาวในปัจจุบันกำลังเผชิญหน้ากับสถานะไร้พรมแดนทางวัฒนธรรมหรือเผชิญกับกระแสของความทันสมัยที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมลาว ซึ่งกระแสดังกล่าวนี้ ส่งผลเป็นอย่างมากต่อ “ความเป็นชาติ” “ความเป็นลาว” และ “ความเป็นผู้พลเมืองลาว” ที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ได้นิยามเอาไว้ นอกจากนี้ ในยุคโลกาภิวัตน์ ประเทศ สปป.ลาว ยังประสบกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างมาก ซึ่งมีผลต่อผู้พลเมืองลาวอย่างลึกซึ้ง ฉะนั้น เพื่อจะเข้าใจเกี่ยวกับปฏิกริยาของผู้พลเมืองกลุ่มต่างๆ ต่ออัตลักษณ์ผู้พลเมืองลาวที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว สร้างขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับบริบททางด้านเศรษฐกิจของลาวในยุคโลกาภิวัตน์ด้วย เพราะว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมลาวและยังเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้ประเทศ สปป.ลาว ต้องเปิดรับเอา สิ่งใหม่ๆ จากต่างประเทศเข้ามา อย่างเช่น การลงทุน แรงงาน วัฒนธรรมต่างชาติ รวมทั้งระบบสื่อสารที่เชื่อว่า “ทันสมัย” เข้ามา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่า เป็นปัจจัยอันสำคัญที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบคุณค่า ความเชื่อและค่านิยมใหม่ๆ ภายในสังคมลาวในปัจจุบัน

หากพูดถึงประเทศ สปป.ลาว แล้ว ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่งนอกเหนือไปจากการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองมาสู่การปกครองแบบสังคมนิยมภายใต้การนำของพรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาวคือ การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในช่วง พ.ศ.2528 เป็นต้นมา โดยประกาศใช้นโยบายจินตนาการใหม่หรือกลไกเศรษฐกิจใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของลาวที่เกิดขึ้น ที่สำคัญก็คือ ยังเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ลาวต้องมีการปรับเปลี่ยนตัวเองให้สอดคล้องไปกับการความต้องการที่เกิดขึ้นดังกล่าวด้วย

ฉะนั้น จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การเปลี่ยนแปลงในลาวปัจจุบันมีผลสืบเนื่องมาจากการนำใช้นโยบายจินตนาการใหม่เป็นต้นมา ซึ่งเรื่องดังกล่าวได้ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจในลาวมีการ

(30 ́ó¢½®, -¼-|É¾¤Á½¥ñ©ª~¤½ªò®ñ©Á°-²ñ©ê½-¾Ä!©«½;ò©!ñ¤£ö´¢¤¤|—
ì¾, 2005; 6)

เนื้อหาของข้อความที่ยกขึ้นมาอ้างอิงต้นนี้ กล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดหนึ่งของรัฐบาล สปป.ลาว ที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจของลาวให้เจริญเติบโต เปรียบเทียบกับหลายประเทศในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบัน รวมทั้งการทำให้คุณภาพชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนบรรดาเผ่าต่างๆ ของลาวดีขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าแนวความคิดดังกล่าวนี้ เป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับพรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ในการเปลี่ยนแนวทางการพัฒนา เศรษฐกิจจากแนวทางสังคมนิยมตามอุดมการณ์ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวมาเป็นแนวทางทุน นิยม ซึ่งการเปลี่ยนนโยบายมาเป็นทุนนิยมเช่นนี้เท่ากับว่า พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ได้ยอมรับ ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่ตนได้เคยโจมตีตลอดมา จึงต้องสร้างความชอบธรรมด้วยการเน้น ความชอบธรรมที่ว่า “ภายใต้การนำพาอันฉลาดส่องไสของพรรคฯ และรัฐบาลลาวได้มีการ ปรับปรุงแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศในแต่ละระยะเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ผัน แปรจนทำให้เศรษฐกิจของลาวมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง”

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจดังได้กล่าวมานี้ ทำให้รัฐบาลลาวต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากการเป็นรัฐชาติที่แต่เดิมให้ความสำคัญแก่ความเป็นชาติในมิติทางความมั่นคง เสถียรภาพ มิติทางด้านการพัฒนา มิติทางด้านการมีส่วนร่วมและการมีอำนาจในการควบคุมชี้นำทางด้านเศรษฐกิจ เปลี่ยนมาสู่การเป็นรัฐตลาดเสรีที่มีบทบาทในการทำให้ประเทศลาวมีขีดความสามารถทางด้านการแข่งขันที่สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในแต่ละกิจกรรมจากระบอบสังคมนิยมสู่ทุนนิยมแบบเศรษฐกิจตลาด ภายใต้การดำเนินนโยบาย จินตนาการใหม่ ที่มีการผ่อนคลายการควบคุมจากส่วนกลางและการเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น (พิทยา ฟูสาย, 2549: 46) ด้วยเหตุผลดังกล่าว สามารถเห็นได้จากการกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อ

พัฒนาเศรษฐกิจของลาวในระยะยาว จนถึงปี 2020 พร้อมทั้งเน้นการปกป้องรักษาเอกลักษณ์ทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองไว้อย่างมั่นคง

การปรับเปลี่ยนบทบาทของพรรคฯ และรัฐบาลลาวดังกล่าวนี้ ได้นำมาสู่การผ่อนคลายอีกหลายด้าน อย่างเช่น ได้ส่งผลให้พรมแดนทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของลาวเริ่มเปลี่ยนไป จนนำมาสู่การเกิดกระบวนการเชื่อมโยงรัฐลาวให้เป็นพื้นที่เดียวกับพื้นที่ของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง จากการเชื่อมโยงดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการไหลเวียนของแหล่งทุนต่าง ๆ ทั่วประเทศ การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าออก การค้าและบริการขยายไปทั่วประเทศ ทรัพยากรได้รับการสำรวจและการขุดค้นจากนายทุนต่างชาติ ตลอดจนการรับเอาองค์ความรู้ต่างๆ จากกลุ่มประเทศที่อยู่ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้เคียงด้วย (พิทยา พุสย, 2549; 46-47)

ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของรัฐชาติลาวให้เป็นพื้นที่เดียวกับพื้นที่ของกลุ่มประเทศในเขตภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็คือ การประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 10 ที่ถูกจัดขึ้นในกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาวเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2004 ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดการประชุมในครั้งนี้ก็เพื่อเป็นการขยายความร่วมมือกับแต่ละประเทศในเขตภาคพื้นและยังต้องการเชื่อมโยงประเทศ สปป. ลาว เข้ากับนานาประเทศ พร้อมกับการเจรจาเพื่อเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ได้ทำให้บทบาทของรัฐ สปป. ลาว เติบโตขึ้นกว่าเดิมบนเวทีระดับสากล

ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ไม่เพียงแต่ส่งผลทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สปป.ลาว กับต่างประเทศเท่านั้น ยังทำให้เกิดการทำลายพรมแดนทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมของลาว อย่างมีนัยสำคัญมากกว่าที่เคยมีมา ซึ่งสภาวะดังกล่าวนี้ มีความสำคัญเป็นอย่างสูงต่อการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคมลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อัตลักษณ์ผู้หญิงลาวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ประจำชาติของลาวในปัจจุบัน

สภาวะที่พรมแดนทางด้านวัฒนธรรมของลาวถูกทำลายในยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลต่อความหมายของคำว่า “ชาติลาว” และ “ความเป็นลาว” ที่ได้นิยามเอาไว้ด้วย พร้อมกันนั้นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่เป็นตัวเร่งที่ทำให้ลาวก้าวเข้าสู่ความทันสมัยหรือกระแสของการไร้พรมแดนดังที่ปรากฏให้เห็นในสังคมลาวในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งก็มีผลสืบเนื่องมาจากการประกาศใช้นโยบายจินตนาการใหม่หรือกลไกเศรษฐกิจแบบใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ส่งผลให้ลาวต้องเปิดรับความช่วยเหลือจากนานาประเทศ เปิดรับเอาแหล่งทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนในลาว เปิดรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา และที่สำคัญก็คือ มีการเปิดรับเอาเทคโนโลยีและระบบการสื่อสารต่างๆ ที่ทันสมัยเข้ามา ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายๆ

ด้านตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่งผลต่อสังคมและวัฒนธรรมของลาว ฉะนั้น การรับเอาค่านิยมและวัฒนธรรมแบบใหม่เข้ามา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบคุณค่า ความเชื่อ แบบแผนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาในอดีต รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านอัตลักษณ์ของผู้คน ภายในชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวในปัจจุบันซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นอย่างสูงต่อการแสดงออก ซึ่งอัตลักษณ์ของชาติลาวและความเป็นลาว ต้องได้รับผลกระทบจากสภาวะของการไร้พรมแดนทางด้านวัฒนธรรม

ภายใต้บริบทของกระแสโลกาภิวัตน์สังคมลาวในปัจจุบัน คนลาวจำนวนไม่น้อยทั้งในตัวเมืองและชนบทเองเริ่มหันมาใช้ชีวิตแบบทันสมัยมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเป็นรูปธรรมนั้นก็คือ มีการปรากฏตัวขึ้นของอาคารบ้านเรือนอันหรูหราและสวยงาม มีศูนย์กลางการค้าใหญ่โตหลายแห่งแทนที่บ้านเรือนที่เคยมุงด้วยหญ้าแฝก มีถนนหนทางที่กว้างใหญ่หลายสายที่สร้างด้วยคอนกรีตตามแบบตะวันตกแทนที่ถนนที่เคยแคบๆ และเป็นดินลูกรังซึ่งใช้เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างชุมชนน้อยใหญ่ มีการขับรถยี่ห้อโด่งดัง ราคาแพง ที่สำคัญก็คือ มีระบบการสื่อสารที่รวดเร็วและทันสมัย เช่น โทรศัพท์มือถือ ระบบอินเทอร์เน็ตที่ขยายตัวไปทั่วประเทศ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทรงประสิทธิภาพและทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ได้รับความนิยมจากผู้คนจำนวนมากในสังคมลาวปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้รับความนิยมจากกลุ่มวัยรุ่นของลาว โดยเห็นได้จากการมีและใช้โทรศัพท์มือถือที่ทันสมัยที่สามารถเชื่อมต่อกับ Internet ได้ กล่าวได้ว่าเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ทำให้เกิดพื้นที่ของการติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ กับภายนอกซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของลาว

นอกจากการรับ “ความเจริญ” ทางวัตถุแล้ว คนลาวส่วนมากยังได้รับอิทธิพลในแง่ของแนวความคิดด้วย ตัวอย่างเช่น ความนิยมในการชมภาพยนตร์ตะวันตกและภาพยนตร์ไทย¹ การฟังเพลงตะวันตกและเพลงไทย การกินดื่มและการแต่งกายแบบตะวันตก และที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มวัยรุ่นลาวขณะนี้ก็คือ แฟชั่นการแต่งกายสไตล์เกาหลี ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการเกิดขึ้นของแหล่งบันเทิงจำนวนมากภายในลาว ไม่ว่าจะเป็น บาร์ ดิสโก้เทค โรงภาพยนตร์ ร้านขายเสื้อผ้าต่างๆ รวมไปถึงร้านอาหารที่มีชื่อเสียงในลาวขณะนี้ ก็คือ ร้านพิซซ่าที่ชื่อว่า The Pizza Company หรือแม้กระทั่งไอศกรีม

¹ หนังไทย หรือละครไทย รวมไปถึงเพลงไทย ถือได้ว่า เข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลเป็นอย่างสูงในสังคมลาว และเกือบทุกบ้านที่มีทีวี จะดูและฟังเพลงไทยเป็นส่วนใหญ่ อาจจะเป็นเพราะว่า ลาวและไทย มีความคล้ายคลึงกันทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ฉะนั้น การสื่อสารดังกล่าว จึงเข้าใจง่ายและได้รับความนิยมในหมู่คนลาวเป็นจำนวนมาก

SWENSEN ที่กำลังเข้ามาเปิดตลาดในลาว เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านรสนิยมและค่านิยมของผู้คนในสังคมลาวปัจจุบันได้อย่างชัดเจน

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยดังกล่าวนี้ ทำให้คนลาวจำนวนหนึ่งเกิดความวิตกกังวลว่า กระแสวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่ทะลักไหลบ่าเข้ามาในขณะนี้ จะส่งผลให้ “เอกลักษณ์” หรือ “อัตลักษณ์” “อันดงามของชาติลาว” ต้องสูญหายไป ดังปรากฏว่า มีการออกมาแสดงความคิดเห็นต่างๆ นานา ยกตัวอย่าง เช่น ในหนังสือของ พันดวงจิต วงสา (2008) ที่ได้ออกมาแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับวัฒนธรรมลาวในปัจจุบันในเรื่อง “**ຊຸດ ອັດຕະໂນຸລະທຳລາວ**,” (ภูมิใจในวัฒนธรรมลาว) ซึ่งเขียนวิพากษ์วิจารณ์กระแสดังกล่าวที่เกิดขึ้นในสังคมลาวอย่างชัดเจนที่ว่า

“พวกเขาพร้อมอยู่ (กำลังอยู่) ในสิ่งแวดล้อมสากลของศตวรรษที่ XXI (ศตวรรษ ที่ 21) **ปัญหาที่พบบ่อยที่สุด** (ปัญหาสำคัญที่กำลังเกิดขึ้น) แม้การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ที่พร้อมระเบิดคือ พายุลมแดงไปทั่วโลก เป็นต้น แม้เทคโนโลยี การข่าวสารได้สอดส่อง (กระจาย) ไปสอดทุกๆ ประเทศใหญ่และน้อย ประเทศด้อยพัฒนา และประเทศเจริญ ข้อมูลข่าวสารได้นำไปสู่แต่ละกลุ่มคน แต่ละครัวเรือน และได้ นำไปสู่เด็กน้อยที่ไม่บໍ່รู้เคยสา (ไร้เคยสา) ในแง่มุมนี้ ประเทศที่เป็นปรปักษ์กับพวกเขา ซ้าพ้อมมีท่าแรงทางด้านเศรษฐกิจการเงิน เทคโนโลยี และวิธีอันหลากหลายกว่า พวกเขาในการเผยแพร่คุณค่าตะวันตกผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ เข้าสู่ประเทศเขาอย่างแข็งแรง (อย่างมากมาย) อันได้เฝ้าให้ (อันทำให้) คนลาวจำนวนหนึ่ง เป็นต้นกันแล้ววัยรุ่น (เป็นต้นในกลุ่มวัยรุ่น) รับเอาค่านิยมแบบตะวันตกอย่างว่องไว พาให้เกิด (ก่อให้เกิด) ติดแสด (เลียนแบบ) แบบดำรงชีวิตเล่นกิน เสรีบໍ່มีขอบเขต เต้นร่า บันเทิงแบบตะวันตก การนุ่งถืและแต่งตัวแบบวัยรุ่นตะวันตก **ที่ผิดกับฮิดครองประเพณี วัฒนธรรมลาว** (วัฒนธรรมลาว)”

(©». ²ķ-©, ²²ò© ,ò²!¾, 2006; 71

72)

จากคำกล่าว ของ พันดวงจิต วงสา ข้างต้น นอกจากการแสดงให้เห็นถึงบริบทของสังคมลาวในปัจจุบันที่ได้รับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์แล้ว ข้อความดังกล่าว ยังได้แสดงให้เห็นถึงความวิตกกังวลต่อการสูญเสีย “วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์อันดงามของชาติลาว” ด้วย ดังจะเห็นจากแนวคิดที่ว่า “คนลาวจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะวัยรุ่นที่รับเอาค่านิยมแบบตะวันตกอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อแบบแผนและวิถีชีวิต อย่างเช่น การเล่นเกมแบบเสรีอย่างไม่มี

ขอบเขต เติ่นรำแบบตะวันตก แต่งกายอย่างแบบวัยรุ่นตะวันตกที่ผิดกับจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของลาว” ฉะนั้น สิ่งดังกล่าวเหล่านี้ จึงเป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึง ปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมลาวในปัจจุบัน ที่มีความขัดแย้ง ต่อสู้และช่วงชิงพื้นที่ทางด้านวัฒนธรรมแบบใหม่กับกรอบจารีตประเพณีของลาวแบบดั้งเดิม

นอกจากความคิดเห็นของ พันดวงจิต วงสา แล้ว นักเขียนที่มีชื่อเสียงของลาวด้วยเช่นกัน ตัวอย่าง เช่น ดวงเดือน บุญยาว ซึ่งเป็นนักเขียนรุ่นอาวุโสของลาวและยังเป็นผู้ที่ได้รับรางวัลศิลปวัฒนธรรม พุทธโศกะ เอเชีย ประจำปี 2005 ยังให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ดังกล่าว และได้แสดงความเห็นในหนังสือเรื่อง “ເຖິງເຖິງເຖິງເຖິງ” (2006) (ขึ้นกับแม่หญิงลาว) ของเวียงคำ นันทะวงดวงลี ที่เขียนเอาไว้อย่างชัดเจนที่ว่า

“มาถึงยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งโลกกลายเป็นขงเขตไร้พรมแดน ไร้สิ่งกีดขวางเพื่อรับข้อมูล ข่าวสาร เครื่องอุปโภค บริโภค ผลิตโดยบริษัทยักษ์ใหญ่हरुหลัง (ทะเลักษ์) หลวงล้ำเข้ามา ในทุกรูปการ ในอนาคต วัดทะนาทำนุ่งถือ อาดจะแม่นนุ่งเสื้อยืดบางๆ นุ่งโซ่งยีน กิณจิ้นไก่ (กิณไก่ทอด) กิณน้ำหวานสีสดใสในแก้ว (ในขวด) ในกะป๋อง กิณเหล้า คั้มเบียร์แทนน้ำคั้มรากไม้ กิณเข้าจีทาเนย (ขนมปังทาเนย) กิณแม็กโคนัล เฮ็ดให้ชีวิตการเป็นอยู่ (ทำให้ชีวิตการเป็นอยู่) ง่ายคายสงบสุขของประชาชนเฮาเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกบ่ได้”

(©, ๒๕๔๐- ๒๕๔๑, 2006)

จากคำกล่าวของ ดวงเดือน บุญยาว ข้างต้นจึงสอดคล้องไปกับแนวความคิดของ พันดวงจิต วงสา ก่อนหน้านี้ ที่มองว่า กระแสดังกล่าวไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมลาวในปัจจุบัน ยังเป็นการบั่นทอนระบบคุณค่าของผู้คนในสังคมลาวที่ได้ปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตด้วย ซึ่งเรื่องดังกล่าว ได้สะท้อนผ่านแนวคิดที่ว่า “การรับเอาค่านิยมแบบตะวันตกเข้ามาทำให้การดำรงชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไป การใช้ชีวิตไปกับการเล่นกินอย่างเสรี ไม่มีขอบเขต การแต่งตัวก็เป็นแบบวัยรุ่นตะวันตก ใส่เสื้อยืดบางๆ ใส่กางเกงยีนส์ กิณไก่ทอด คั้มน้ำหวานสีสดใส คั้มเหล้า คั้มเบียร์แทนน้ำคั้มรากไม้ กิณขนมปังทาเนย” เหล่านี้เป็นต้น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า สิ่งดังกล่าวเหล่านี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึง ค่านิยมและวิธีการปฏิบัติของผู้คนในสังคมลาวปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยรุ่นลาวยุคใหม่หรือยุคหลังการปฏิวัติ ที่กำลังเปลี่ยนไป ซึ่งความนิยมดังกล่าวนั้น ไม่ได้เป็นไปตามกรอบจารีตประเพณีแบบเดิมที่พรรคมวล และรัฐบาล สปป.ลาวได้นิยามเอาไว้ว่า เป็นจารีตประเพณีที่สำคัญของลาวซึ่งคนลาวจะต้องรักษาเอาไว้

ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวหรือการสร้าง ความหมาย “ความเป็นผู้หญิงลาว” โดยรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ตั้งแต่การปลดปล่อยประเทศในช่วงแรกๆ ของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง มาสู่การปกครองแบบสังคมนิยมในช่วง ปี พ.ศ. 2518 จนมาถึงช่วงที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว เปลี่ยนมาใช้นโยบายจินตนาการใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของลาวที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2528 ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีความหมายและความสำคัญเป็นอย่างสูงต่อการสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงลาว อย่างไรก็ตาม พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว ไม่สามารถกำหนดอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวได้อย่างเบ็ดเสร็จและสมบูรณ์ ดังจะเห็นได้ว่า ผู้หญิงลาวแสดงออกหรือมีพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของ “ผู้หญิงลาว” ที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว สร้างขึ้นมากทีเดียว เป็นต้นว่า ในด้านการแต่งกาย การแสวงหาความบันเทิง ฯลฯ

5.2 การวิเคราะห์ให้เห็นถึงปฏิกิริยาของผู้หญิงลาว

ในเนื้อหาของบทนี้ เน้นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงปฏิกิริยาของผู้หญิงลาวที่มีต่ออัตลักษณ์ที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว สร้างขึ้นมา ซึ่งปฏิกิริยาของผู้หญิงลาวต่ออัตลักษณ์ของผู้หญิงที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว สร้างขึ้นนี้ สะท้อนผ่านสื่อต่าง ๆ ของลาวอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นบทเพลง วรรณกรรม การแต่งกาย ตลอดจนคำพูดและข้อเขียนของผู้หญิงลาวกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงลาวไม่ได้สยบยอมหรือทำตามนโยบายของรัฐบาล สปป.ลาวทุก ๆ เรื่อง แต่มีการต่อรอง ตอบโต้กับความต้องการของรัฐบาล สปป.ลาว ที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็น “ผู้หญิงลาวตามกรอบจารีตประเพณี” งานวิจัยชิ้นนี้ จะเน้นให้เห็นถึงปฏิกิริยาของผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในเขตกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งมีการแสดงปฏิกิริยาออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัดที่สุด

ความเปลี่ยนแปลงของระบบคุณค่าทางสังคมของลาว ทำให้วิถีชีวิตของผู้หญิงลาวไม่ได้เป็นไปตามกรอบจารีตประเพณีของลาวแบบดั้งเดิม แต่กลับสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นตะวันตกมากขึ้น ดังนั้น อัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป.ลาว พยายามยกขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ประจำชาติลาวเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติและความเป็นลาว ในบริบทของสังคมปัจจุบัน จึงมีความขัดแย้งกับอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวที่ปรากฏให้เห็นในสังคมลาวที่ไม่ไปตามกรอบจารีตประเพณีของลาวแบบเดิมมากขึ้นทุกทีทุกขณะ ดังนั้น จึงน่าสนใจว่า ผู้หญิงลาวทั้งหลายได้มีการแสดงออกอย่างไร ที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของผู้หญิงที่หลากหลายในสังคมลาวในปัจจุบัน

เพื่อเป็นการศึกษาถึงปฏิกิริยาของผู้หญิงลาวต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ โดยรัฐบาลลาวให้กับผู้หญิงลาวในปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับบริบทพื้นที่การศึกษาที่นครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งถือได้ว่า เป็นพื้นที่ที่มีความทันสมัยมากที่สุดในลาว และยังเป็นศูนย์กลาง

ของอำนาจรัฐบาลลาวรวมไปถึงสถาบันต่างๆ ที่สำคัญทางสังคมของลาวในการสร้างและผลิตซ้ำวาทกรรมชุดต่างๆ ที่มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ให้กับผู้หญิงลาว เพื่อที่จะทำให้ผู้หญิงลาวทั้งหลายมีวิถีคิด พฤติกรรม ค่านิยมและความเชื่อไปตามการนิยามของความของคำว่า “ชาติลาว” และ “ความเป็นลาว” ตามที่พรรคฯ และรัฐบาลลาวได้นิยามเอาไว้ นอกจากนี้ นี่ยังเป็นพื้นที่ในการแสดงออกซึ่งปฏิกิริยาของผู้หญิงลาว ที่ไม่เป็นไปตามกรอบจารีตประเพณีของสังคมลาว

ເມືອງເວີງຈັນທັນ ຫຼືແຂວງນະຄອນເວີງຈັນທັນ ເປັນໜຶ່ງໃນ 16 ແຂວງ (จังหวัด) ของประเทศ สปป.ลาว เป็นเมืองหลวงของประเทศลาว มีเนื้อที่ทั้งหมด 3,920 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ทางตอนกลางของประเทศ มีเขตชายแดนติดต่อกับจังหวัดหนองคายของราชอาณาจักรไทย โดยมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่หนึ่งเชื่อมต่อทั้งสองประเทศ แຂວງນະຄອນເວີງຈັນທັນเป็นแขวงที่เจริญที่สุดของลาวก็ว่าได้ นครหลวงเวียงจันทน์ประกอบด้วย 9 ตำบลเมือง ตัวอย่าง เช่น เมืองจันทะบูลี เมืองสีโคตะบอง เมืองสีสัดตะนาก เมืองไชยเซษฐา เมืองนาชายทอง เมืองไชธานี เมืองหาดชายฟอง เมืองสังทองและเมืองใหม่ปากงึม เป็นต้น

กล่าวได้ว่า นครหลวงเวียงจันทน์ ในปัจจุบันกำลังได้รับการพัฒนาและการเอาใจใส่เป็นพิเศษจากรัฐบาล เพราะเป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของประเทศลาว เป็นสถานที่ตั้งของสถาบันต่างๆ ที่สำคัญ ตัวอย่าง เช่น สถาบันทางการเมือง สถาบันการปกครองแห่งชาติ สถานทูตต่างๆ องค์กรสากลต่างๆ สถาบันด้านเศรษฐกิจสังคม เป็นศูนย์กลางทางด้านวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ รวมไปถึงการพัวพันด้านการค้าและบริการต่างๆ กับสากล นอกจากนี้ นครหลวงเวียงจันทน์ยังเป็นใจกลางทางด้านอุตสาหกรรมต่างๆ อย่างเช่น อุตสาหกรรมขนาดเบา อุตสาหกรรมปรุแง่อุตสาหกรรมขนาดเล็ก และที่สำคัญก็คือ เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าหัตถกรรม ซึ่งเป็นสินค้าทางด้านวัฒนธรรมของชาติลาวที่กำลังขยายตัวไปอย่างรวดเร็วและยังเป็นสินค้าที่ส่งออกไปขายยังต่างประเทศ ฉะนั้น นครหลวงเวียงจันทน์ จึงกลายเป็นที่ตั้งที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ของลาว

นอกจาก สิ่งต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว นครหลวงเวียงจันทน์เอง ยังถูกทำให้เป็นเส้นทางสายเอเชียอาคเนย์ที่เชื่อมต่อและกระจายสินค้าและบริการต่างๆ ไปทั่วประเทศ พร้อมกันนั้นก็ยังเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของลาวที่เชื่อมต่อเส้นทางระหว่างภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศ เป็นเส้นทางของสายการบินทั้งภายในและต่างประเทศ และยังเป็นเส้นทางน้ำและทางบกที่มีการพัฒนาจากตัวเมืองไปหาจังหวัดอื่นๆ ของประเทศ และต่างประเทศด้วย ฉะนั้น ด้วยที่ตั้งสำคัญดังกล่าว จึงทำให้นครหลวงเวียงจันทน์ กลายเป็นจังหวัด ที่น่าหน้าและมีความทันสมัยที่สุดของประเทศลาว (E¹/₂-1/2°-1¹/₄-1¹/₂°E¹⁰⁵/₄-106°E¹⁰⁵/₄- 2004:1011)

ตาราง 5.2 ตารางของการสำรวจประชากร

ปีการสำรวจ	จำนวนรวม	หญิง	ชาย
1995	532,000	269,724	262,276
2000	598,000	302,588	295,412
2003	639,243	320,565	318,678

(ตารางแสดงจำนวนประชากรในนครหลวงเวียงจันทน์ ค.ศ.1995-2003)

จากผลของการสำรวจด้านประชากรของนครหลวงเวียงจันทน์ข้างต้น เห็นได้อย่างชัดเจนว่า จำนวนตัวเลขของผู้หญิงลาวมีจำนวนมากกว่าผู้ชายลาว และในฐานะที่เป็นเมืองหลวงของลาว การสร้างชาติและพัฒนาประเทศ ตลอดจนปฏิกิริยาของผู้หญิงลาวจึงเห็นได้เด่นชัดในนครหลวงเวียงจันทน์

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการวิเคราะห์หว่าทกรรมเป็นหลัก เพื่อพินิจพิจารณาให้เห็นถึงบทบาทในการสร้างความหมาย “ความเป็นผู้หญิงลาว” ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ โดยรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป.ลาว) ตั้งแต่ ค.ศ. 1975 จนถึงปัจจุบันและเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงปฏิกิริยาของผู้หญิงลาวในชนชั้น ชาติพันธุ์ และวัยต่าง ๆ ต่อการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าว เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยจะใช้ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรม บทเพลง และสื่ออื่น ๆ ตลอดจนการสัมภาษณ์ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้มุมมองแบบสตรีนิยมแนวหลังสมัยใหม่ Post modern feminism

ก่อนอื่น จำเป็นต้องทำความเข้าใจว่า แนวคิดที่สำคัญของสตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ (Post modern Feminism) ก็คือ การปฏิเสธความเชื่อ ปฏิเสธกรอบความรู้ ปฏิเสธระบบคิดแบบคู่ตรงกันข้าม ไม่เชื่อเรื่องการมีคำอธิบายที่เป็นหลักแบบเดียว ปฏิเสธความเชื่อแบบวิทยาศาสตร์ที่ว่าสามารถค้นพบกฎของ “ความเป็นจริง” ที่หลงเหลืออยู่อย่างอิสระ ปฏิเสธความเป็นไปได้ที่จะหาหลักการจริยธรรมสากลและระดับชาติ ปฏิเสธความเป็นแก่นแท้ของสรรพสิ่ง ปฏิเสธการแบ่งแยกสุนทรียศาสตร์ออกจากอาณาจักรของวิทยาศาสตร์ จริยธรรม และปฏิบัติการทางด้านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และเสนอว่า ไม่ควรมองวิทยาศาสตร์ จริยธรรม ศิลปะเป็นสิ่งที่แยกออกจากกัน

นอกจากนี้ อัตลักษณ์ผู้หญิงในแนวคิดดังกล่าว ยังให้ความสำคัญที่ว่า อัตลักษณ์ของผู้หญิงเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างทางสังคม โดยผ่านการสร้างและผลิตซ้ำทางวาทกรรมอันมีช่องทางอันหลากหลายในการผลิตความหมายที่เกี่ยวกับ “ความจริง” ในเรื่องต่างๆ ซึ่งความรู้ กฎเกณฑ์และข้อปฏิบัติทางสังคม การมีสถาบันทางสังคมและการปฏิบัติทางสังคมที่ต่อเนื่องมาจากความรู้นั้น ทำให้เกิดการนิยามตนเองตามความรู้ที่ถูกผลิตออกมา :7j นำมาสู่การประกอบสร้างทางอัตลักษณ์นั่นเอง

ดังนั้น เพื่อเป็นการวิเคราะห์ปฏิกิริยาผู้หญิงลาวกลุ่มต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำเอาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงลาวมาวิเคราะห์ผ่านวิธีคิดดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นถึงการยอมรับ ขัดแย้งและตอบโต้อย่างไรบ้างต่ออัตลักษณ์ที่รัฐบาล สปป.ลาวนิยามเอาไว้ ดังเนื้อหาต่อไปนี้

5.3 การวิเคราะห์จากกลุ่มประชากรการศึกษา

กลุ่มผู้ศึกษา ผู้ศึกษาเลือกศึกษากลุ่มผู้หญิงลาวที่มีความหลากหลายทางด้านอาชีพที่อาศัยอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์ เช่น กลุ่มผู้หญิงที่เป็นข้าราชการ แม่ค้า พนักงาน นักศึกษา ผู้ใช้แรงงาน โดยคำนึงถึงความแตกต่างกันทางด้านชนชั้น ชาติพันธุ์และอายุ ซึ่งในด้านอายุนั้น ผู้ศึกษาจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ตั้งแต่อายุ 15-20 ปี อายุ 21-30 ปี และ 31-40 ปี เพื่อศึกษาถึงปฏิกิริยาของผู้หญิงแต่ละกลุ่มต่อ “ความเป็นผู้หญิงลาว” ที่รัฐบาลลาวสร้างขึ้นโดยวางอยู่บนเงื่อนไข บริบท

ทางด้าน การเมือง สังคมและเศรษฐกิจของลาว ผ่านการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ ซึ่งผู้ศึกษาพบว่ากลุ่มผู้หญิงลาวที่มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้ง ทางด้านชาติพันธุ์ อายุ ความรู้ ระดับการศึกษา อาชีพและศาสนา เช่น เป็นแม่บ้าน ข้าราชการ (ภาครัฐ) เป็นอาจารย์ เป็นหมอ รวมไปถึงนักเรียน นักศึกษาและแม่ค้าในท้องตลาด ซึ่งผู้หญิงลาว ดังกล่าวนั้น ได้มีการแสดงออกทางด้านอัตลักษณ์ ที่แสดงให้เห็นถึง “ความเป็นผู้หญิงลาว” หรือ “อัตลักษณ์ผู้หญิงลาว” แตกต่างกันไป ขึ้นกับบทบาทและหน้าที่ทางสังคมที่เป็นตัวกำหนดใน การแสดงออกและรวมไปถึงอายุที่แตกต่างกันด้วย เช่น

5.3.1. กลุ่มผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 31-40 ปี

การแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวในช่วงอายุดังกล่าว ที่ปรากฏให้เห็นใน สังคมลาวในปัจจุบันต่อพื้นที่ทางสังคมลาวพบว่า อัตลักษณ์ผู้หญิงลาวที่ปรากฏให้เห็นนั้นไม่ได้มี รูปแบบเดียวตายตัว แต่เป็นอัตลักษณ์ที่เต็มไปด้วยความหลากหลายและแตกต่างกันออกไป ซึ่งความ แตกต่างหลากหลายที่ได้พบในพื้นที่ดังกล่าวนั้น ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นหนึ่ง เดียวกันทางด้านอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวในปัจจุบันเท่านั้น หากแต่สะท้อนให้เห็นถึงปฏิกิริยาของ ผู้หญิงลาวที่มีการขัดขึ้น ต่อต้าน ต่อรองอยู่ตลอดเวลาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวที่พรรคฯ และรัฐบาล สปป. ลาวพยายามสร้างและรักษาเอาไว้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติและ ความเป็นลาวใน บริบทสังคมลาวในปัจจุบัน ซึ่งปฏิกิริยาของการตอบโต้ ต่อรองของผู้หญิงลาวกลุ่มดังกล่าว จะเห็น ได้จากข้อมูลภาคสนามที่ผู้ศึกษาได้ลงเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์กลุ่ม ประชากรที่เป็นผู้หญิงลาวในช่วงอายุที่ได้กำหนดเอาไว้ในเบื้องต้น

ผู้ศึกษา ได้สัมภาษณ์และพูดคุยกับกลุ่มผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าว จำนวนทั้งหมด 7 คน และอีกจำนวนมากที่ใช้วิธีการสังเกตการณ์ โดยคำนึงถึงภูมิหลัง อายุ อาชีพที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่ เหมือนกันก็คือ กลุ่มผู้หญิงดังกล่าวอาศัยอยู่ในกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้หญิงที่ เป็นกลุ่มวัยทำงานและแม่บ้าน ผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่จะใส่ผ้าซิ่น (ผ้าถุง) บางครั้งบางคราว เมื่อ เวลาที่ต้องอยู่กับบ้านและไปทำงาน เพราะการแต่งกายดังกล่าวถูกมองว่า “ดูสวยงาม และเป็น ระเบียบเรียบร้อย” นอกจากนี้ การแต่งกายด้วยผ้าซิ่นยังถูกให้ค่าและให้ความหมายที่ว่า เป็น “วัฒนธรรมของแม่หญิงลาวที่ต้องใส่ผ้าซิ่น เบี่ยงแพและทำตัวเรียบร้อย”

อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษายังได้พบอีกว่า ผู้หญิงกลุ่มดังกล่าว ก็ไม่ได้เข้มงวดหรือให้ ความสำคัญกับการแสดงอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวในแบบที่รัฐบาล สปป.ลาวเน้นอยู่ตลอดเวลา (ใส่ ผ้าถุง) ตัวอย่าง เช่น เมื่อไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ หรือทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ผู้หญิงเหล่านั้น ก็จะใส่กางเกงขาสั้น กระโปรงขาสั้น เพื่อเน้นความสวยงามและสะดวกสบายมากกว่า ที่ สำคัญก็คือ ในปัจจุบันนี้ ตลาดเสื้อผ้าแบบตะวันตกในลาวก็เติบโตมากขึ้น เสื้อผ้าเหล่านี้ ดูทันสมัย

มีความหลากหลายและราคาถูกกว่าผ้าชิ้นมาก เพราะผ้าชิ้นใหม่ 1 ผืน ราคาประมาณ 150,000-300,000 กีบ (ประมาณ 600-1200 บาท) ส่วนเสื้อผ้าธรรมดา มีราคาประมาณ 50,000-120,000 กีบ (ประมาณ 200-500 บาท) สำหรับคนที่มีรายได้น้อยจะไม่สามารถซื้อชิ้นใหม่มาใส่ได้โดย หรือถ้าสามารถซื้อมาใส่ ก็จะต้องลดค่าใช้จ่ายในส่วนอื่นๆ ลงไป ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว เสื้อผ้าธรรมดาจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงลาวต้องหันมาใส่กางเกงหรือกระโปรงเพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของผู้หญิงเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อความเป็นชาติและความเป็นลาวอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับกลุ่มผู้หญิงลาวในช่วงอายุข้างต้น โดยส่วนใหญ่จะพบว่า จะมีการจัดการในการแสดงออกทางตัวตนหรืออัตลักษณ์ของตนในพื้นที่ทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ความเหมาะสมทางด้านสถานที่เวลา และอำนาจด้านเศรษฐกิจด้วย ตัวอย่างเช่น

กรณีศึกษาคนแรกคือ การสัมภาษณ์ “นุปผา” (นามสมมติ) ในวันที่ 20 มิถุนายน ค.ศ. 2011 เป็นผู้หญิงลาววัยกลางคน อายุ 40 ปี เผ่าลาวลุ่ม ซึ่ง “นุปผา” เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวหรือแม่ที่เลี้ยงลูกคนเดียว (Single Mum) เธอหย่ากับสามีมานานหลายปีแล้ว เธอเลี้ยงลูก 3 คน (ชาย 2 คนและผู้หญิง 1 คน) ตามลำพัง โดยการซื้ออาชีพขายอาหารให้กับเด็กนักเรียนชั้นประถมใกล้ๆ บ้านของเธอ โดยมีรายได้วันหนึ่งตกประมาณ 30,00-50,000 กีบต่อวัน (100-200 บาทต่อวัน) นอกจากนี้ “นุปผา” ยังเคยเป็นสมาชิกของสหพันธ์แม่หญิงบ้านมาก่อนและเคยเข้าร่วมงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของสหพันธ์แม่หญิงบ้าน อย่างเช่น เข้าร่วมการประชุมคณะผู้หญิงบ้าน เข้าร่วมการเลือกตั้งคณะแม่หญิงประจำบ้าน รวมไปถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงในหมู่บ้านด้วย

จากการสัมภาษณ์ “นุปผา” เรื่องเกี่ยวกับอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวในปัจจุบัน “นุปผา” ได้เสนอความคิดเห็นของเธอที่มีต่อผู้หญิงลาวโดยทั่วไปว่า สิ่งแรกที่ทำให้รับรู้ว่าเป็นผู้หญิงลาวก็คือ “ความดี ความงาม” ซึ่ง “ความดี ความงาม” หมายถึง “การไปการมา” ของผู้หญิงลาวที่ต้องไปเยี่ยมมาคม² มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโส เมื่อพบเห็น ด้วยความเคารพนอบน้อม กิริยามารยาทนุ่มนวลและที่สำคัญก็คือ การแต่งกาย ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญสำหรับผู้หญิงลาวคือ “การนุ่งชิ้น” นอกจากนี้ ในการให้สัมภาษณ์กับผู้ศึกษา เธอยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ระหว่างการใส่ผ้าชิ้นและใส่กางเกง เธอรู้สึกว่าการใส่ผ้าชิ้นทำให้เธอมีความมั่นใจมากและโดดเด่นกว่า “พอปานย่าแม่” (เหมือนกับคุณหญิงคุณนาย) ทำให้เธอมีความภูมิใจ และชอบที่จะใส่ผ้าชิ้นมากกว่า

² “ไปเยี่ยมมาคม” หมายถึง การไป การมาของผู้หญิงลาวที่ถูกต้องตามลักษณะของ “ความเป็นผู้หญิงลาว” ตัวอย่าง เช่น ค่อยๆ เดินให้เรียบร้อย ค่อยๆ ไปค่อยมา เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า “บุปผา” จะยอมรับว่า เธอชอบการแต่งกายด้วยผ้าชิ้นมากกว่า การใส่กางเกงก็ตาม แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งของการสัมภาษณ์ “บุปผา” กลับบอกว่า

“โดยภาพรวมขอยกคิดว่า แมย้งลาวจะมี 2 แบบ ด้วยกันคือ ในสถานที่หนึ่งจะเป็นอย่างหนึ่ง และในอีกแบบหนึ่ง “ผู้หญิงลาวแท้ๆ” (หมายถึงผู้หญิงที่ทำงานเป็นราชการ) ก็เป็นอีกแบบหนึ่ง ตัวอย่าง เช่น ผู้ที่เสียดเวียกนำพรรคฯ และ รัฐ (ทำงานกับพรรคฯ กับรัฐบาล) ที่มีบทบาทก็จะนุ่งถ่อ (การแต่งกาย) ก็จะแตกต่างกับคนอยู่ในบ้าน และคนอยู่ในบ้านก็จะแต่งในแบบรวมแล้วแต่งงาน จะนุ่งกะโปรงก็นุ่ง จะนุ่งโซ่งก็นุ่งโซ่ง (กางเกง) แต่เข้าในงานที่เป็นทางการ (งานทางราชการ) จะนุ่งซิ่น แต่อย่างไรก็ตาม การแต่งกายแต่ละงานบ่ก็เหมือนกัน (ไม่เหมือนกัน) ฉะนั้น แต่ละงานจะใส่บ่ก็เหมือนกัน ถ้าข้อยจะเว้าว่า (ถ้าฉันจะพูดว่า) ใส่ซิ่นตลอดเวลา ก็คือกับว่า (เหมือนกับว่า) คัดจะถิดเว้า (คัดจริตพูด) ข้อยจะนุ่งซิ่นก็ต่อเมื่อต้องได้เข้าวัดและงานประเพณีต่างๆ ของผู้หญิง ส่วนใส่กะโปรงจะเป็นงานเล็กน้อย (งานวัยรุ่น) แบบออกงานราตรีจิ้งจ้นดอก หรือว่าไปท่องเที่ยวต่างๆ”

(บุปผา, 20 มิถุนายน 2011)

จากคำกล่าวของ “บุปผา” ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของ “บุปผา” ได้เป็นอย่างดีและสามารถอธิบายได้หลายแง่มุม โดยเนื้อหาที่ได้มาจากการสัมภาษณ์สามารถวิเคราะห์ได้ว่า “บุปผา” ได้มีการจัดการหรือการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของเธอในพื้นที่ทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป ตัวอย่าง เช่น เมื่อเธอต้องเข้าไปติดต่องานหรือทำธุระบางอย่างจากคณะบ้านหรือสำนักงานของรัฐ เธอได้มีการจัดการในการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของเธอให้เข้ากับ “ความเป็นผู้หญิงลาว” ตามที่รัฐบาลอยากให้ เป็น อย่างเช่น “นุ่งซิ่น”³ หรือแต่งการอย่างเรียบร้อย และถ้าเธอไม่นุ่งซิ่น เธอคงไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปในสถานที่ดังกล่าว และเมื่อใดที่เธออยู่ในบ้านหรือไม่ได้ไปติดต่อกับทางภาครัฐ เธอกลับแต่งกายตามสบายมากกว่า อย่างเช่น ใส่กางเกง ใส่กระโปรงเพื่อความสวยงามและความสะดวกของเธอเองในกิจวัตรประจำวัน

ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า การที่ “บุปผา” ไม่ได้เป็นผู้หญิงลาวหรือไม่ได้นุ่งผ้าซิ่นตลอดเวลา ในอีกแง่มุมหนึ่ง ก็เท่ากับว่า เธอกำลังต่อต้าน ตอบโต้หรือต่อรองกับอำนาจรัฐในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งรูปแบบของการต่อต้าน ต่อรองของเธอดังกล่าว ไม่ได้หมายความว่า การต่อรองหรือต่อต้าน โดยการใช้อำนาจหรือใช้ความรุนแรงเข้าไปปะทะหรือต่อสู้ แต่เป็นการต่อต้าน ต่อรอง

³ การนุ่งซิ่นของผู้หญิงลาว” การนุ่งซิ่นสำหรับผู้หญิงลาวแล้วมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวเท่านั้น แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของลาวและความเป็นลาวอีกด้วย

ในรูปแบบของชีวิตประจำวันของ “บุปผา” เอง โดยที่เธอเองไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ที่เธอได้แสดงออก สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตผู้หญิงลาวยุคใหม่ ผู้หญิงลาวยุคหลังจินตนาการใหม่ ซึ่งมีการพูดถึงสิทธิมนุษยชนที่เรียกร้องให้การมีอยู่ของตัวตนของพวกเขา สิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างหญิง-ชาย ในการเลือกดำเนินชีวิตในรูปแบบของตัวเอง ซึ่งรัฐเองก็จะต้องมองให้ลึกลงไปในเรื่องนี้เช่นเดียวกัน

การไม่ได้นั่งขึ้นตลอดเวลาของ “บุปผา” นอกจากแสดงให้เห็นถึงการต่อต้านของปัจเจกต่อตัวตนของผู้หญิงลาวแบบที่รัฐบาล สปป.ลาวสร้างขึ้น แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงการไม่ยอมรับที่รัฐบาล สปป.ลาว ให้ความสำคัญกับผู้หญิงลาวในแง่ของการใส่ผ้าซิ่น ซึ่งเป็นการใช้อำนาจเข้ามาควบคุมเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง โดยมีนัยยะของการบังคับให้ผู้หญิงต้องใส่ผ้าซิ่น เพื่อที่จะทำให้ผู้หญิงเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นลาวหรือว่า อัตลักษณ์ลาวนั่นเอง

(รูป 5.1 ผู้หญิงใส่ชุดออกไปติดต่อกับทางราชการและภาพผู้หญิงที่ใส่อยู่กับบ้าน)

นอกจากนี้ การสัมภาษณ์ “พุดซ้อน” (นามสมมติ).ในวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ.2011 เป็นผู้หญิงลาววัยกลางคน อายุ 30 ปี เป็นเผ่าลาว แต่งงานแล้วมีลูกสาว 2 คนและลูกชาย 1 คน ซึ่งคนโตอายุ 7 ขวบ คนกลาง 4 ขวบ และคนเล็ก 1 ขวบ เป็นแม่บ้านดูแลบ้านดูแลครอบครัวเมื่อสามีของเธอออกไปทำงานนอกบ้าน “พุดซ้อน” มีรายได้พิเศษจากการออกไปขายห้วยรัฐบาล ซึ่งจะมี 1 หรือ 2 ครั้งต่ออาทิตย์ มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 100,000 ต่อครั้ง เธออาศัยอยู่กับสามีและลูกในเขตกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แสดงให้เห็นว่า “พุดซ้อน” มีความคิดว่า ผู้หญิงลาวยังคงอยู่ในกรอบจารีตประเพณีเป็นส่วนใหญ่ เช่น การแต่งกายเป็นระเบียบ กิริยามารยาทเรียบร้อย การพูดจา

สุภาพกับแขกที่มาเยือน นอกจากนี้ยังเห็นว่า ผู้หญิงลาวรวมไปถึงวัยรุ่นก็ยังเข้าวัดทำบุญเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ “พุดซ้อน” จะกล่าวว่า ผู้หญิงลาวยังอยู่ในกรอบจารีตประเพณีก็ตาม แต่ “พุดซ้อน” ก็มองว่าในปัจจุบันผู้หญิงลาวเปลี่ยนแปลงไปมากและแตกต่างไปจากเมื่อก่อน เธอกล่าวว่า เมื่อก่อนผู้หญิงไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน อยู่แต่บ้านดูแลลูกดูแลสามี แต่ปัจจุบันนี้ ผู้หญิงออกไปทำงานข้างนอกบ้านมากขึ้น ทั้งทำงานในออฟฟิศ หรือทำงานเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ มีความรู้ความสามารถเทียบเท่ากับผู้ชาย นอกจากนี้ การแต่งกายของผู้หญิงก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยและส่วนใหญ่มักจะพบเห็นในวัยรุ่นในช่วงอายุ 14-15 ขึ้นไป ตัวอย่าง เช่น ใส่กางเกง ใส่กระโปรงสั้นเงิน เป็นต้น (พุดซ้อน, 21 มิถุนายน 2011)

นอกจากนี้ “พุดซ้อน” ยังให้สัมภาษณ์กับผู้ศึกษาอีกต่อไปว่า “การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นั้น มีบางอย่างที่ขอยอมรับ (ฉันชอบ) และ บางอย่างที่ไม่ชอบ (ฉันไม่ชอบ) ตัวอย่าง เช่น สิ่งที่ไม่ชอบก็คือ การแต่งโตโลดโผนหลายก็บด (การแต่งกายโลดโผนจนเกินพอดีก็ไม่ดี) เช่น การนำแฟชั่นของต่างประเทศหลายก็บด (การนำแฟชั่นของต่างประเทศมากเกินไปก็ไม่ดี) ต่อสังคม และถ้าจะแต่งก็ให้พอดีพองาม ส่วนสิ่งที่ขอยอมรับก็คือ มีการออกไปเฮ็ดเวียกนอกบ้าน (การออกไปทำงานนอกบ้าน) ของแม่หญิงหลาย (มาก) ขึ้นเท่าเทียมกับผู้ชาย

อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้ศึกษาถามเธอต่อว่า เธอรู้สึกอย่างไรกับการนุ่งผ้าซิ่นและได้ซื้อผ้าซิ่นมาใส่แพงไหม ซึ่งเธอได้ให้คำตอบว่า

“นุ่งซิ่นนุ่งเสื้อกะยังสุภาพ และเฮ็ดให้ข้อยมั่นใจและมีความภาคภูมิใจ แต่ต่างประเทศ ก็ยังนุ่งซิ่นหิ้นเค ส่วนการนุ่งซิ่น (นุ่งกางเกง) ก็เฮ็ดให้เราสบายในการเดินทางการไปการมา ข้อยจะใส่ซิ่นเมื่อต้องไปเข้าวัดเข้าวา ไปงานดอง หรือไปงานสังสรรค์ต่างๆ ส่วนการซื้อซิ่นมาใส่หิ้น ก็เป็นเรื่องธรรมดาอยู่แล้วและจะต้องได้ซื้อใส่อยู่แล้ว กะบ่ได้คิดว่าจะต้องไค่ลงทุนอีหยังคอก (ไม่ได้คิดว่าเป็นการลงทุนอะไรหรอก) เพื่อจะมาซื้อซิ่นมาให้ต่างประเทศเบ้งว่า นี่ก็ผู้หญิงลาวนะกับแม่ ถ้าซิ่น ผ่าซิ่นนั้น) ผู้หญิงต่างประเทศไปซื้อซิ่นมาใส่ก็เป็นผู้หญิงลาวดี (กระนั้นหรือ)”

(พุดซ้อน, 21 มิถุนายน 2011)

คำตอบของ “พุดซ้อน” ดังกล่าวข้างต้น ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ในพื้นที่ทางสังคมของเธอเองที่มีความหลากหลายเท่านั้น แต่ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึง พื้นที่ในการต่อรอง การต่อต้านกับอำนาจอิทธิรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากคำตอบของเธอที่ว่า “การนุ่งกางเกงก็ทำให้เราสบายในการเดินทางการไปการมา จะใส่ซิ่นก็ต่อเมื่อต้องไปเข้าวัดทำบุญ ไปงานแต่งงานหรือไปงานสังสรรค์ งานเลี้ยงต่างๆ เท่านั้น” ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า สิ่ง

เหล่านั้ เป็นชุดวาทกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่แสดงออกถึงการต่อต้านและต่อรองของผู้หญิงลาวต่อชุดวาทกรรมของรัฐบาล สปป.ลาว

อย่างไรก็ตาม ในอีกมุมหนึ่งของ “พูดซ้อน” ก็ยังให้ความสำคัญกับความเป็นผู้หญิงลาวในแบบฉบับของผู้หญิงลาวในอุดมคติของรัฐบาลลาวอยู่เช่นเดิม อย่างเช่น การให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรักษาครอบครัวประเพณีของลาวอย่างเคร่งครัด ดังจะเห็นได้จากเสียงของ “พูดซ้อน” ที่ว่า “การไปการมาก็เป็นระเบียบเรียบร้อย การพูดจาสุภาพ อ่อนหวานต่อกับแขกที่มาเยือน” ฉะนั้น ถือได้ว่าเป็นนอกจากการแต่งกายแล้วชุดวาทกรรมของรัฐบาลลาวในอีกรูปแบบหนึ่งที่ต้องการให้ผู้หญิงลาวมีกริยาอ่อนหวาน เรียบร้อย “พูดซ้อน” ก็ยังคงให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน

(รูป 5.2 กลุ่มผู้หญิงลาวในชุดทำงาน)

อีกกรณีศึกษาหนึ่งที่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสพูดคุยและสัมภาษณ์นั้นก็คือ “แสงจัน” (นามสมมุติ) ในวันที่ 22 มิถุนายน 2011 “แสงจัน” อายุ 40 ปี โดยพื้นฐานที่มีทุนเดิมทางวัฒนธรรมของเธอก็คือ เป็นผู้หญิงลาวที่กำเนิดและเติบโตในจังหวัดหลวงพระบาง⁴ แต่กลับแต่งงานกับหนุ่มเวียงจันทน์และตัดสินใจย้ายมาอยู่กับสามีที่เวียงจันทน์เป็นเวลาหลายสิบปีจนถึงปัจจุบัน เธอมีลูกชาย 2 คนและลูกชายทั้ง 2 ของเธอก็โตหนุ่มหมดแล้ว “แสงจัน” เป็นพนักงานในองค์กรจัดตั้งสากล

⁴ จังหวัดหลวงพระบาง” เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ทางเหนือของลาว และถูกกำหนดให้เป็น “เมืองมรดกโลก” จาก UNESCO เมื่อปี ค.ศ. 1998 หลวงพระบางเป็นจังหวัดหนึ่ง ที่ยังคงความเป็นจารีตและประเพณีเอาไว้อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะ ด้านจารีตประเพณี เพราะหลวงพระบางเคยเป็นพระราชวังของเจ้าชีวิตลาวในสมัยก่อน ฉะนั้นประชาชนในเขตดังกล่าว โดยเฉพาะผู้หญิง จึงให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีเป็นอย่างสูง

ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ โดยอาชีพและหน้าที่ของเธอ ซึ่งแต่ละวันเธอต้องพบปะกับชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นภาพลักษณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเธอ และด้วยหน้าที่และตำแหน่งของเธอ เธอจึงกลายเป็นแรงงานหลักในการหาเลี้ยงครอบครัวด้วยรายได้ที่ค่อนข้างดีพอสมควร

แนวความคิดของ “แสงจัน” ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ก็คือ เมื่อคิดถึงผู้หญิงลาว สิ่งแรกที่จะคิดถึงก็คือ การแต่งกายของผู้หญิงลาว ในความหมายของเธอนั้นก็คือ การนุ่งซิ่น นอกจากนี้เธอยังมองว่า ผู้หญิงลาวเป็นผู้หญิงที่ยิ้มแย้มแจ่มใส สุภาพ อ่อนหวาน เป็นมิตรและจริงใจ พุดจาสุภาพอ่อนโยน เข้มแข็ง อดทน และพูดภาษาลาว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความรู้และความเข้าใจของเธอ แต่เมื่อผู้ศึกษาถามเธอต่อไปว่า “อยากเป็นผู้หญิงลาวแบบข้างต้นไหมและชอบไหมที่ได้ทำตัวเป็นผู้หญิงลาวอย่างนั้น” คำตอบของเธอที่ได้ก็คือ

“เออีย (พี่) จะเป็นแม่หญิงลาวบางครั้งคราวเท่านั้น เพราะแก่แล้ว เวลาไปเฮ็ดเวียกก็นุ่งแบบแม่หญิงลาว เว้าสุภาพ จริงใจ เวลาไปดักบาตรเออียกะนุ่งซิ่นเบี่ยงแพและการที่เฮ็ดตัวเองเป็นแม่หญิงลาว เออียกะพอใจอยู่ แต่บางครั้งเออียรู้สึกว่ ฮีตครองประเพณีไม่ได้ให้โอกาสและเสรีภาพแม่หญิงเท่าที่ควร เพราะเออียยังรู้สึกว่ ด้อยโอกาสกว่าผู้ชายต่างๆ ที่เออียต้องแบกหาบภาระที่หนักหน่วงในครอบครัวมาตลอดเวลา แต่บ่ได้ฮับการยกย่องหรือการยอมรับเท่ากับผู้ชาย”

(แสงจัน, 22 มิถุนายน 2011)

อย่างไรก็ดี เนื้อหาของแนวความคิดข้างต้นของ “แสงจัน” ได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของเธอได้อย่างชัดเจน ถึงแม้ว่า เธอจะยอมรับความเป็นผู้หญิงลาวในตัวตนของเธอเองอย่างชัดเจนก็ตาม แต่เธอก็ไม่ได้ยอมจำนนอย่างสิ้นเชิง แต่กลับมีการต่อรองกับอัตลักษณ์ดังกล่าวตลอดเวลาเหมือนกัน โดยจะเห็นได้จากแนวความคิดของเธอที่สะท้อนออกมาจากการสัมภาษณ์กับผู้ศึกษาที่ว่า “การทำตัวเป็นแม่หญิงลาว เธอก็พอใจอยู่ แต่บางครั้ง เธอยังรู้สึกว่ จารีตประเพณีไม่ได้ให้โอกาสและเสรีภาพแก่แม่หญิงเท่าที่ควร เพราะเธอยังรู้สึกว่ ยังด้อยโอกาสกว่าผู้ชายต่างๆ ที่เธอต้องแบกหาบภาระหน้าที่หนักในครอบครัวมาตลอดเวลาก็ตาม” ฉะนั้น การแสดงความรู้สึกดังกล่าวของเธอที่มีต่อความเป็นจารีตประเพณีนั้น จึงเป็นวิธีทางหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการตอบโต้ต่อรองของปัจเจกบุคคลที่มีต่อระบบหรือโครงสร้างที่เป็นอยู่ ซึ่งยังมีความเหลื่อมล้ำอยู่มากในสังคมลาวและการตอบโต้ดังกล่าวอาจจะนำไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมให้มีการยอมรับตัวตนหรืออัตลักษณ์ผู้หญิงลาวให้มากขึ้น

ในส่วนของการสัมภาษณ์ “เวียนยู” (นามสมมติ) ในวันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ.2011 เป็นผู้หญิงลาวเชื้อสายเวียดนาม อายุ 33 ปี เป็นเจ้าของร้านขายกาแฟแห่งหนึ่งในตลาดเช้า อาศัยอยู่ในเขตกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ “เวียนยู” ยังโสด และสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวของเธอได้ โดยอาศัยรายได้จากการขายกาแฟที่ค่อนข้างดี เพราะจากที่ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์และได้สังเกตดูร้านของเธอมียอดลูกค้าเข้ามาไม่ขาด เพราะเป็นย่านที่เป็นจุดศูนย์กลางของห้างสรรพสินค้า และเนื่องด้วยอาชีพของเธอ เธอจึงให้ความสำคัญกับความทะมัดทะแมงมากกว่า

จากการสัมภาษณ์และสอบถามความคิดเห็นของ “เวียนยู” เกี่ยวกับผู้หญิงลาวในปัจจุบัน เธอมองว่า ผู้หญิงลาวก็คือ สาวเอเชีย มีผมดำและนุ่งซิ่น นอกจากนี้ แม่หญิงลาวยังมีความอ่อนน้อม ถ่อมตน ค่อยไปค่อยมา แต่งกายไม่โจรจ๋อเนื้อโจรจ๋อตัวมากเกินไป แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการยืนยันกับคำพูดดังกล่าวของเธอ ซึ่งผู้ศึกษาได้ถามเธอต่อไปว่า “มองตัวเองว่า เป็นผู้หญิงลาวบ้างไหม และได้ทำตัวเองเป็นผู้หญิงลาวในโอกาสใดบ้าง และในส่วนตัวมีผ้าซิ่นไหมหรือไม่” คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่เธอมีดังนี้

“ซ้อยค่อนข้างจะบ่แม่นผู้หญิงลาวเท่าใด เพราะบุคลิกลักษณะส่วนตัวแล้ว บ่แม่นแบบผู้หญิงลาว เพาะซ้อยค้าขาย การใส่ซิ่นแบบนี้ กะบ่ได้ และต้องอาศัยความว่องไว บางครั้งต้องเล่นไปเสิร์ฟกาแฟให้ลูกค้าหลายคน ต้องเล่นหั่นเล่นนี้ (วิ่งไปทางโน้นที่ทางนี้) ตลอดเวลา ฉะนั้นซ้อยจึงใส่โจ่ง (กางเกง) จะไวกว่าและสะดวกกว่า นอกจากนี้แล้ว ซ้อยยังขับรถจักร (มอเตอร์ไซค์) คันใหญ่ ถ้าจะมาให้ซ้อยใส่ซิ่นขับรถจักรกะคงบ่ไหว แต่บางครั้ง ก็พยายามจะทำตัวเป็นแม่หญิงลาวก็กัน เพราะส่วนตัวซ้อยก็มีซิ่นหลายผืน เพราะมักสะสมซิ่น ซิ่นแบบใดกะมี (ประเภทใดก็มี) แต่บ่ค่อยได้มีโอกาสใส่ ส่วนหลายซ้อยจะใส่ซิ่นไปติดต่อเวียกทางนอก (หมายถึงการไปติดต่อกับทางภาครัฐบาล) ไปวัดหรือใส่ไปดอง (งานแต่งงาน) เท่านั้น”

(เวียนยู, 23 มิถุนายน 2011)

จากคำพูดดังกล่าวของ “เวียนยู” สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดหลายประการเกี่ยวกับการมองตัวตนหรืออัตลักษณ์ของเธอเอง ที่ให้ความสำคัญกับการนุ่งซิ่นและผู้หญิงลาวในแง่ของพิธีการเท่านั้น อาจเป็นเพราะความที่เธอมีอัตลักษณ์ที่ผสมปนเปจากความเป็นเวียดนามที่มักเข้ามาทำการค้าขายในลาว ดังนั้นการทำงานจึงเป็นสิ่งที่ผู้หญิงลาวเชื้อสายเวียดนามให้ความสำคัญมากกว่า

(รูป 5.3 ผู้หญิงลาวเชื้อสายเวียดนามในชุดประจำวันในร้านขายกาแฟ)

กรณีศึกษาของกลุ่มอายุดังกล่าวคือ การสัมภาษณ์ “เวียงเงิน” (นามสมมติ). ในวันที่ 24 มิถุนายน 2011 เป็นผู้หญิงลาวเชื้อสายเวียดนามอีกคนหนึ่ง อายุ 37 ปี เป็นเจ้าของร้านขาย CD แห่งหนึ่งในตลาดเช้า อาศัยอยู่ในเขตกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์

จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับ “เวียงเงิน” ความรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับผู้หญิงลาวหรืออัตลักษณ์ผู้หญิงลาวในปัจจุบันของเธอก็คือ ผู้หญิงลาวกับการแต่งกายที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรม อันเรียบง่าย ดึงดูดที่เป็นแบบอย่างแก่ผู้หญิงลาวรุ่นต่อๆ นอกจากนี้เธอยังมองว่า ในอนาคตอันยาวไกลถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงเท่าไร แต่ผู้หญิงลาวยุคใหม่ก็ยังแต่งกายด้วยชิ้น เสื้อผ้าเบี่ยง (สไบ) กางเกงเหมือนเดิม นอกจากนี้ เธอยังบอกกับนักศึกษาด้วยว่า เธอมีความภูมิใจและดีใจที่ได้เกิดในแผ่นดินลาว ดังคำพูดต่อไปนี้

“ซ้อยพอใจและดีใจที่เกิดอยู่ประเทศลาว เป็นคนลาว ซึ่งมีวัฒนธรรมอันดีงามที่ประเทศอื่นๆ ต้องมาเรียนรู้ ศึกษาและย่อเยอ (ชมเชย) การลงทุนก็มีส่วน ปัจจัยหลักก็คือ ต้องใส่อันที่งามสุด การนุ่งชิ้นเป็นรายเอกลักษณ์ของลาว เพื่อให้ชนชาติอื่นได้เบิ่ง (หมายถึงชาติอื่นได้ดู) และเห็นว่า ชุดการแต่งกายประจำชาติเด่นงาม ปราณิดด้วยฝีมือการถักทอไหมหรือฝ้ายได้งามอย่างอัศจรรย์หลาย”

(เวียงเงิน, 24 มิถุนายน 2011)

เนื้อหาข้างต้น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของ “เวียงเงิน” ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่า เธอจะมีเชื้อสายเวียงคนมาก็ตาม แต่การยอมรับตัวตนหรืออัตลักษณ์ของเธอในรูปแบบของ ความเป็นผู้หญิงลาว ไม่เพียงทำให้เธอมีความพอใจเท่านั้น แต่การแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ดังกล่าว ทำให้เธอมีความภาคภูมิใจอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากแนวคิดที่เธอแสดงออกมาที่ว่า “พอใจและดีใจที่เกิดอยู่ประเทศลาว เป็นคนลาว มีวัฒนธรรมอันดีงามที่ประเทศอื่นๆ ต้องมาเรียนรู้ ชมเชย อย่างเช่น การนุ่งซิ่นที่เป็นรายเอกลักษณ์ของลาว และทำให้ชาติอื่น ได้รู้ว่า ชุดการแต่งกายประจำชาติลาวเด่น และสวยงามปราณีตด้วยฝีมือการถักทอเส้นไหมหรือฝ้ายได้สวยงามอย่างอัศจรรย์” ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ของ “เวียงเงิน” ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ผู้หญิงเวียงคนเท่านั้น แต่ยัง เป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวที่รวมเข้าไว้ด้วยกัน

นอกจากสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาสัมภาษณ์ “เวียงเงิน” อีกต่อไปว่า การที่แสดง ตัวตนหรืออัตลักษณ์ผู้หญิงลาวออกมานี้ ทำให้คนอื่นดูถูกหรือไม่ ซึ่งคำตอบของ “เวียงเงิน” ที่ สะท้อนออกมาก็คือ

“บ่ ข้อยรู้สึกว่าคุณเองถูกดูถูกจากคนอื่น แต่ข้อยคิดว่า เขาควรมาคิดว่า เฮ็ดแนวใดสิ ให้คนต่างประเทศดูถูกได้ (ทำอะไร ไม่ให้ชาวต่างประเทศดูถูกได้) เช่นว่า ต้องเป็น ผู้หญิงที่เรียบร้อย เป็นแม่ศรีเรือน ซื่อสัตย์เคารพผู้อื่น หรือผู้ที่มาเฮ็ดธุรกิจเป็นต่างชาติ ถ้าเอามีสัจจะและซื่อสัตย์เฟิ่นจะเชื่อมั่นว่าคนลาวดี เป็นตามาลงทุน และพัฒนา ประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองก้าวไกล ซื่อสัตย์ต่อผู้เป็นสามีและเป็นแม่ที่ดี ให้แก่ลูกๆ เพื่อเป็นตัวอย่าง ครอบครัวยุ่นให้คนในประเทศและต่างประเทศได้เห็น”

(เวียงเงิน, 24 มิถุนายน 2011)

จากคำตอบของ “เวียงเงิน” ข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากเธอจะไม่รู้สึกว่า ตัวเอง ถูกดูถูกจากคนอื่นแล้ว คำตอบของเธอดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นถึง ความเป็นผู้หญิงลาวในแบบฉบับที่พรรคและรัฐบาลพยายามเอาไว้อย่าง แนบแน่นความคิดดังกล่าว ของ “เวียงเงิน” เป็นชุดวาทกรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ทำให้รับรู้ว่าคุณเองเป็นผู้หญิงลาวและมีความภาคภูมิใจในชาติลาว ในขณะที่แนวคิดของ “เวียงเงิน” ดูเหมือนจะชื่นชมความงามของผ้าซิ่นในมุมมองของผู้หญิงต่างชาติ แต่อีกนัยหนึ่งก็มองได้ว่า การใส่ผ้าซิ่น หรือการภูมิใจในผ้าซิ่น อาจหมายถึงการมีส่วนร่วมในการเป็นอันหนึ่งเดียวกันกับผู้หญิงลาวบนผืนแผ่นดินลาวที่เธออาศัยอยู่ก็เป็นได้ ไม่ต่างจากผู้หญิงลาวเอง ที่เมื่อใดก็ตามที่ต้องแต่งกายอย่างผู้หญิงลาวจริง ๆ นั้นหมายถึงการนุ่งผ้าซิ่นเปี่ยงแพ ก็หมายถึงพวกเธอกำลังแสดงออกถึงความเป็นลาว ซึ่งทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคม

ส่วนในการสัมภาษณ์ “วันนภา” (นามสมมติ) อายุ 39 ปี ในวันที่ 7 กันยายน เป็นผู้หญิงเผ่าลาว เป็นเจ้าหน้าที่รัฐทำงานที่กระทรวงแห่งหนึ่งในกำแพงนครเวียงจันทน์ “วันนภา” เป็น

เจ้าหน้าที่รัฐตั้งแต่เธอเรียนจบมหาวิทยาลัยในปี ค. ศ 2001 ซึ่งได้เงินเดือนประมาณ 700,000 กีบ (3,000 บาท) ซึ่งลำพังเธอคนเดียวคงไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แต่ยั้งดีที่มีพ่อแม่ และญาติๆ ดูแล

อย่างไรก็ตาม การเป็นผู้หญิงลาวของ “วันนภา” ส่วนหนึ่งก็คือ การใส่ผ้าซิ่น เพราะด้วยตำแหน่งงาน ที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้น จากการสัมภาษณ์ ดังกล่าว เธอบอกว่า ต้องนุ่งผ้าซิ่นไปทำงานทุกวัน จากคำพูดดังกล่าวของเธอนั้นสามารถคาดการณ์ได้ว่า เธอจำเป็นต้องมีผ้าซิ่นไว้ใส่อย่างน้อย 5-6 ผืน ซึ่งถ้าเทียบกับเงินเดือนของเจ้าหน้าที่รัฐที่ได้แล้ว เท่ากับว่า เธอจะต้องใช้เงินมาซื้อผ้าซิ่นใส่จำนวนมากทีเดียว อาจกล่าวได้ว่า การเป็นผู้หญิงลาวของ “วันนภา” เป็นการลงทุนอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งการลงทุนของเธอดังกล่าวอาจไม่ได้หมายถึงว่า เธอต้องการแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้หญิงลาว หากแต่เป็นความจำเป็นที่เธอจะต้องได้ใส่ผ้าซิ่น เพราะตามระเบียบการแต่งกายของทางราชการแล้วผู้หญิงทุกคนจะต้องนุ่ง แม้ว่าผ้าซิ่นจะมีราคาที่ย่อมเยา แต่เทียบกับเครื่องแต่งกายอย่างอื่น ผ้าซิ่นจะมีราคาแพงกว่า ซึ่ง “วันนภา” ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้ศึกษาว่า “ส่วนมากผ้าจะมีราคาอยู่ที่ 70, 000 กีบ และถ้าเป็นซิ่นผ้าจะตกประมาณ 50, 000 กีบ ถ้าเป็นซิ่นไหม (ไหมมอน ไหมลาว) จะมีราคา 800 บาทขึ้นไปแล้วแต่คนจะมีความสามารถซื้อได้” ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การเป็นผู้หญิงลาวของ “วันนภา” เป็นการลงทุนอีกรูปแบบหนึ่ง แต่การลงทุนดังกล่าว กลับถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาและไม่รู้สึกว่าเป็นการบังคับ

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ “วันนภา” ยังมองว่า ความสุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตัว เคารพ นับถือผู้ที่อาวุโสของผู้หญิงลาวเป็นการสร้างจากประเพณีวัฒนธรรม ฉะนั้นผู้หญิงลาวจำนวนหนึ่งจึงรู้สึกได้ว่า ตัวเองจะต้องเป็นผู้ที่เรียบร้อย รักนวลสงวนตัว ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ของเธอที่ว่า “ถ้าเป็นเพื่อนผู้ชาย ก็จะบ่มีการตะแถมเนื้อต้องตัวกัน จึงเรียกว่า “เป็นผู้หญิงดี” แต่ความเป็นจริงแล้ว เอื้อยกะบ่ได้ปฏิบัติจั่งซั้นคอก (หัวเราะ) ซึ่งตั้งแต่สมัยมัธยม เอื้อยก็เล่นกับหมู่ผู้ชาย (เล่นกับเพื่อนผู้ชาย) เช่น ตะกันก็มี ตะบ่กันก็มี บ้างครั้งก็ถึงกับถลกซิ่นขึ้นตะกันกะมี ตอนที่เอื้อยยังน้อย เวลาไปโรงเรียนก็เต็นคิดไป จนบางครั้งแม้อยังเรียกมาบอกว่า “เป็นผู้ย่า ผู้หญิง อย่าไปเต็นไปคิดหลายจักหน้อยค่าชิบ้น ขาบ่งาม (ขาไม่สวย) เป็นผู้ย่าผู้หญิงให้มันเคียมมันคมแค่ ” แม้ถึงกับยอมแพ้ กลับมาบ้านที่ไร แข้งขามีแต่แผลกลับมา เพราะเต็นคิดไปโรงเรียน บางวันถึงกับเอาฝ่ามามัดไว้ก็มี” เนื้อหาของ “วันนภา” สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของเธอได้เป็นอย่างดี ซึ่งอัตลักษณ์ดังกล่าว มีความขัดแย้งกับอัตลักษณ์ที่รัฐบาลพยายามนิยามเอาไว้ นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงการตอบโต้การนิยามดังกล่าวด้วย ดังจะเห็นได้จากความคิดของเธอที่ว่า ได้มีการเล่นกับเพื่อนผู้ชาย มีการถูกเนื้อต้องตัวกันหรือแม้กระทั่งการกระโดดโลดเต้น ซึ่งไม่ใช่การประพฤติตนในกรอบจารีตประเพณีของลาว

อย่างไรก็ตาม ในอีกแง่มุมหนึ่ง นอกจากการเป็นผู้หญิงลาวในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐแล้ว เธอยังมองว่า เธอไม่ได้อยากเป็นผู้หญิงลาวดังกล่าวตลอดเวลา เพราะบางครั้งสิ่งดังกล่าวนั้นทำให้เธอรู้สึกว้า อึดอัดและเป็นการบังคับตัวเองเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของเธอเองที่ว่า

“ส่วนตัวเอื่อยเอง เอื่อยบ่เป็นแม่หญิงลาวแบบนั้น แต่เอื่อยจะมีลักษณะผสมผสานกันมากกว่า เพราะว่า เป็นการกดดันหรือบังคับตัวเองโหด เพราะรู้สึกบ่สบายใจ หรือว่าเป็นผู้หญิงลาวบางครั้งบางคราวกับคนที่ข้อยบู้ ข้อยก็จะทำตัวหรือแสดงกิริยามารยาทแบบนั้น เพราะว่า เพื่อเป็นมารยาททางสังคม เพราะข้อยไม่คุ้นเคยกับเขาและจำเป็นต้องแสดงตัวเป็นคนสุภาพเรียบร้อย เมื่อเวลาข้อยว่าว่ากับเขาจะต้องว่าสุภาพ (พูดจาสุภาพ) แสดงความอ่อนโยนกับเขา เมื่อต้องพบปะกับผู้คนที่เราไม่รู้ หรือคุ้นเคย ถ้าอยู่บ้านบางครั้งก็ วกั๊กวากๆ (ตะโกนใส่กัน)”

(วันนภา, กันยายน, 2554)

จากเนื้อหาการสัมภาษณ์ของ “วันนภา” ข้างต้น นอกจากสะท้อนให้เห็นถึงความอึดอัดและรู้สึกเป็นการบังคับตัวเองแล้ว เนื้อหาดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นถึง การแสดงถึงความเป็นผู้หญิงลาวดังกล่าว เป็นเพียงมารยาททางสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง ที่จะต้องปฏิบัติกับคนแปลกหน้าหรือคนไม่คุ้นเคย และถ้าเธอไม่ปฏิบัติอย่างนั้น เธออาจจะต้องถูกมองว่า เป็นคนที่ไม่มีความเคารวะเป็นคนไม่มีมารยาท ดังนั้น การแสดงออกอย่างนั้นของเธอก็เพื่อทำให้เธอรู้สึกสบายใจและรู้สึกไม่ถูกแปลกแยกจากคนอื่นในสังคม ที่สำคัญ อาจหมายถึงการเดินไปตามกรอบความเป็นพลเมืองที่ดีอีกรูปแบบหนึ่ง เช่น การปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งการปฏิบัติอย่างนี้ถือได้ว่าเป็นพลเมืองที่ดีด้วย

กรณีสุดท้าย ของการสัมภาษณ์ผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าวคือ “ตัวเล็ก” (นามสมมติ) อายุ 34 ปี (12 กันยายน 2554) แต่งงานมาแล้วเป็นเวลา 10 ปี มีลูก 2 คน คนโตเป็นผู้ชาย คนเล็กเป็นผู้หญิง “ตัวเล็ก” เป็นคนเวียงจันทน์โดยกำเนิด เธอทำงานเป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่กระทรวงแห่งหนึ่งในกำแพงนครเวียงจันทน์ สามีเธอก็เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเช่นกัน นอกจากเป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาลแล้ว เธอยังเป็นสมาชิกของกำมะบาน สหพันธ์แม่หญิงลาว ชาวหนุ่มลาวและยังเป็นสมาชิกพรรคประชาชนปฏิวัติลาวด้วย

จากการสัมภาษณ์ “ตัวเล็ก” พบว่า เธอให้ความสำคัญกับความเป็นผู้หญิงอย่างเคร่งครัด เพราะเนื่องด้วยการขัดเกลาจากทางครอบครัวของเธอเอง ประกอบกับหน้าที่การงานของเธอ ฉะนั้น

กล่าวได้ว่า การแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงลาวจึงมีความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ของเธอที่ว่า

“ตั้งแต่ข้อยจำความได้ ข้อยก็ถูกสอนว่า ต้องอ่อนน้อม ต้องถ่อมตัว ข้อยก็เลยเข้าใจมาตลอดเลยว่า ภาพลักษณ์ของแม่หญิงลาวอันนี้เป็นสัญลักษณ์อันหนึ่งของแม่หญิงลาว นอกจากนี้ การถ่อมตัว มีสัมมาคารวะ เว้าจาสุภาพอ่อนโยน รวมไปถึงการแต่งกายก็เป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิงลาว”

(ตัวเล็ก, 12 กันยายน 2554)

จากการให้สัมภาษณ์ของ “ตัวเล็ก” ข้างต้น ถือได้เป็นชุดวาทกรรมหรือเป็นวิธีคิดอีกรูปแบบหนึ่งของเธอเองเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงลาวหรืออัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการประกอบสร้างความเป็นผู้หญิงลาวหรืออัตลักษณ์ให้กับผู้หญิงลาวที่มาจากสังคมลาว นอกจากนี้ เนื้อหาดังกล่าว ยังได้สะท้อนให้เห็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของ “ตัวเล็ก” ได้อย่างชัดเจน ซึ่งอัตลักษณ์ของเธอ ประกอบด้วยคุณลักษณะของความเป็นผู้หญิงลาวเอาไว้หลายประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น ความอ่อนน้อมถ่อมตัว มีสัมมาคารวะ พุดจาสุภาพอ่อนโยน รวมไปถึงการแต่งกายด้วย ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าตัวตนหรืออัตลักษณ์ของ “ตัวเล็ก” เป็นแบบฉบับของความเป็นแม่หญิงลาวตามกรอบจารีตประเพณีของลาว ซึ่งความเป็นผู้หญิงแม่หญิงดังกล่าวยังถูกให้ความสำคัญจากรัฐบาลลาวและพยายามทำให้เป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ด้วยวิธีคิดหรือความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงลาวของเธอข้างต้น ทำให้มองเห็นการยอมรับและรับเอาความเป็นผู้หญิงลาวดังกล่าวด้วย ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์พูดคุยกับ “ตัวเล็ก” เธอยอมรับว่า เธอเป็นผู้หญิงลาวตามแบบฉบับที่รัฐบาล สปป.ลาว และสังคมลาวสร้างขึ้น เพราะการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ในพื้นที่สังคมลาวอย่างนั้นทำให้เธอรู้สึกได้รับการยอมรับและได้รับการเคารพจากสังคม และที่สำคัญเธอไม่ได้รับการดูถูกหรือตำหนิจากสังคมด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ได้สะท้อนเห็นได้จากคำพูดของเธอที่ว่า

“ข้อยคิดว่า ข้อยเป็นแม่หญิงลาว เพราะข้อยได้มีการแสดงออกหรือปฏิบัติสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ด้วยกิริยามารยาทแบบนั้นในที่ทำงาน เนื่องจากหน้าที่ของข้อยแม่นจะต้องได้ไปพบปะกับแขกคน ฉะนั้นข้อยก็ต้องได้พยายามเฮ็ดโต (ทำตัว) ให้ผู้อื่นเคารพและให้ผู้อื่นย่อง (ยกย่อง) ว่า นี่ก็ แม่หญิงลาว ถ้าข้อยทำโตไปแบบนั้น (ไม่ทำตัวแบบนั้น) ข้อยก็จะถูกตำหนิ ฉะนั้น ข้อยต้องเฮ็ดทุกสิ่งทุกอย่างหรือว่าทุกสิ่งทุกอย่าง บางครั้งมีคนมาว่า (มีคนมาพูด) กับข้อยอย่างบ่พอใจกะช่าง (ก็ช่าง) ข้อยก็ต้องเก็บไว้ในใจ”

(ตัวเล็ก, 12 กันยายน 2554)

จากคำพูดของ “ตัวเล็ก” ข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึง การใช้ความพยายามของเธอเป็น อย่างสูงในการเป็นผู้หญิงลาว ถึงแม้ว่าเธอจะเป็นผู้หญิงก็ตาม แต่ความเป็นผู้หญิงลาวดังกล่าว ได้ทำ ให้เธอไม่กล้าแม้กระทั่งที่จะตอบโต้กับคนมาพูดไม่ดีกับเธอ ต้องถูกเก็บซ่อนความรู้สึกที่แท้จริง เอาไว้ไม่แสดงออกมา เพราะว่าความเป็น “ผู้หญิงลาว” นั้น ต้องพูดจาอ่อนหวาน มีกิริยามารยาท เคารพนอบน้อม ฉะนั้น เธอจะต้องทำทุกวิธีทางเพื่อทำให้คนอื่นยกย่องว่า นี่คือ “ผู้หญิงลาว” แต่ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า “ตัวเล็ก” จะได้รับยกย่องหรือยอมรับตัวตนหรืออัตลักษณ์ของเธอในแบบ ฉบับของแม่หญิงลาวในพื้นที่ทางสังคมก็ตาม ในอีกแง่มุมหนึ่ง สิ่งดังกล่าว กับทำให้เธอต้องรู้สึกอึดอัดหรือไม่มีความสุขในการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงอย่างนั้น ดังจะเห็นได้จาก คำพูดต่อไปนี้ของเธอที่ว่า

“การเสียดตัวเป็นแม่หญิงลาว (การทำตัวเป็นแม่หญิงลาว) มีส่วนหนึ่งที่ทำให้ข้อยรู้สึกไม่มีความสุข เพราะว่า สัตว์ครองประเพณีกำหนดมาแนวนั้น เป็นแม่หญิงลาว ต้องทำอย่างโนนอย่างนี้ และบางครั้ง ถ้าเราแสดงเกิน เราก็จะโดนเยาะเย้ยจากผู้ชาย และข้อยคิดว่า เขาเจ้าบ่เข้าใจ เพราะเขาเจ้าบ่ได้มาเป็นเรา และตอบโต้เราแนวนั้น เขาอาจจะคิดว่า เป็นการแสดงมากกว่าและจะมีการตอบรับมาว่า โตเองทำได้ไม ทำไมมาบอกกับคนอื่นรู้”
(ตัวเล็ก, 12 กันยายน 2554)

การแสดงความรู้สึกที่อึดอัดหรือไม่มีความสุขของ “ตัวเล็ก” ข้างต้น นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึง ตัวตนหรืออัตลักษณ์อีกด้านหนึ่งที่ไม่ยอมรับหรือขัดแย้งกับความเป็นผู้หญิงลาวที่เธอ พยายามแสดงออกแล้ว ความรู้สึกที่อึดอัดดังกล่าวของเธอ ยังแฝงด้วยความรู้สึกที่มีนัยยะของการตอบโต้หรือขัดแย้งกับความเป็นผู้หญิงดังกล่าวด้วย ดังจะเห็นได้จากแนวคิดที่ว่า “การทำตัวเป็นแม่หญิงลาวมีส่วนหนึ่งทำให้ฉันรู้สึกไม่มีความสุข เพราะว่า สัตว์ครองประเพณีกำหนดมาแนวนั้น เป็นผู้หญิงลาวต้องทำอย่างโน้นต้องทำอย่างนี้และบางครั้ง ถ้าแสดงเกินก็จะโดนเยาะเย้ยจากผู้ชาย” ฉะนั้น การมีความคิดดังกล่าวนี้ จึงเป็นการตอบโต้หรือต่อรองกับความเป็นผู้หญิงแบบที่รัฐบาล สปป.ลาวสร้างขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม นอกจากสิ่งดังกล่าวแล้ว เธอยังรู้สึกว่า ความเป็นผู้หญิงลาวในด้านอื่น ของเธอยังไม่สามารถมีตำแหน่งแห่งในพื้นที่ทางสังคมเท่ากับผู้ชาย ถึงแม้ว่า รัฐบาลลาวพยายาม ส่งเสริมบทบาทหรือว่าสิทธิให้กับผู้หญิงลาวมากขึ้นก็ตาม แต่การยอมรับความสามารถของ ผู้หญิงยังถูกจำกัดอยู่อย่างมากมาย ดังจะเห็นได้จากคำพูดของ “ตัวเล็ก” ดังต่อไปนี้

“ถึงแม้ข้อจะมีความสามารถเท่าใดก็ตาม แต่ยังคงถูกดูถูกจากเพื่อน โดยเฉพาะผู้ชาย ถึงแม้ว่า รัฐบาลจะยกย่องแม่หญิงเท่าไรก็ตาม แต่ในสังคมลาวก็ยังบ่งบอกถึงความสามารถของผู้หญิง เพราะเคยเจอกับตัวเองมาแล้ว หากว่า เป็นแม่หญิงบ่ว่าจะอยู่กรมหรือว่าแม่ย้งบ่อน (สถานที่) อื่นก็ตาม ถ้าว่าเฮ็ดอันใดอันหนึ่ง (ทำอะไรอย่างหนึ่ง) บกพร่องจะถูกตำหนิแตกต่างจากผู้ชายและเมื่อผู้ชายทำผิด จะชอบผู้ว่า ผิดถือว่า เป็นบทเรียน เทื่อหน้า (ครั้งหน้า) แก่ตัวใหม่ แต่ถ้าเป็นแม่หญิงทำผิดกลับว่า (พูด) ว่า หันบ่ (เห็นใหม่) ความสามารถของแม่หญิงก็มีเท่านั้น”

(ตัวเล็ก, 12 กันยายน 2554)

เนื้อหาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายได้อย่างชัดเจน ในการมอบหมายงานให้ผู้หญิงทำ ถ้าผู้หญิงไม่สามารถทำได้ก็จะมีคนบอกว่า ผู้หญิงไม่มีความสามารถเท่าผู้ชาย ถ้าผู้ชายทำงานไม่สำเร็จจะมีโอกาสแก้ตัว แต่ถ้าผู้หญิงทำไม่สำเร็จจะมองว่าการเป็นผู้หญิงทำให้ไม่มีความสามารถที่จะทำ ผู้หญิงลาวจึงไม่สามารถมีตัวตนในด้านอื่นนอกจาก เป็นเมียและเป็นแม่เท่านั้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า การเป็นพลเมืองที่ดีของ “ตัวเล็ก” ให้ความสำคัญไปที่ครอบครัว โดย

“สำหรับข้อ การเป็นพลเมืองที่ดี ก็ต้องเริ่มจากครอบครัว ถ้าสิ่วไปแล้ว (ถ้าจะพูดไปแล้ว) ครอบครัวก็ คือจุดหนึ่งของสังคม จึงออกมาเป็นประเทศ (จึงกลายมาเป็นประเทศชาติ) และถ้าเราแก้ปัญหาที่คือ เราบ่ได้สร้างปัญหาให้กับสังคม ถ้าสังคมสงบ ประเทศชาติก็สงบ ซึ่งข้อเองก็บ่ได้ผิดเถียงกับเพื่อนบ้านหรือใคร บ่ได้เฮ็ดผิดกฎหมาย บ่ได้ก่ออาชญากรรม นั้นสะท้อนให้เห็นถึง การเป็นพลเมืองที่ดีอีกรูปแบบหนึ่งและการที่เราสร้างครอบครัวเราให้อยู่ดีมีสุขก็เท่ากับเราเป็นพลเมืองดีของประเทศ นอกจากนี้ ยังได้บอกสอนลูก บอกสอนน้องๆ ไม่ให้ทำผิดต่อกฎหมาย และอันนี้แสดงให้เห็นถึงการเป็นพลเมืองที่ดีของชาติเช่นเดียวกัน”

(ตัวเล็ก, 12 กันยายน 2554)

จากเนื้อหาข้างต้น แสดงให้เห็นถึง อัตลักษณ์ของ “ตัวเล็ก” ได้เป็นอย่างดี ซึ่งอัตลักษณ์ดังกล่าวก็คือ “การเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ” ในการเป็นพลเมืองที่ดีของชาติดังกล่าว “ตัวเล็ก” จะต้องไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม ต้องมีความรักสามัคคีกับเพื่อนบ้านหรือผู้หญิงคนอื่นๆ ไม่ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง พร้อมกันนั้น จะต้องสร้างครอบครัวให้มีความสุข จึงจะสมคำว่าเป็นพลเมืองดี

ของชาติ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การเป็นพลเมืองดีของ “ตัวเล็ก” ดังกล่าว จึงสอดคล้องไปกับคำขวัญ “3 ดี 2 หน้าที่” ของสหพันธ์แม่หญิงได้กำหนดออกมาให้ผู้หญิงลาว ซึ่งเนื้อหาของ คำขวัญ “3 ดี 2 หน้าที่” ก็เปรียบเสมือนเป็นวาทกรรมที่พยายามอธิบายหรือพยายามสร้างความเข้าใจให้กับผู้หญิงลาวได้ปฏิบัติตามเพื่อให้ตอบรับไปกับแนวทางของรัฐบาลนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า “ตัวเล็ก” จะให้ความสำคัญกับการ “เป็นพลเมืองที่ดี” แต่การเป็นเมียที่ดีของดีเธอนั้นกลับไม่ให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ในครัวเรือนเท่าไรนัก ส่วนมากเธอมีการบริการและจัดการโดยไม่ได้เห็นว่าใครควรทำหน้าที่อะไร แต่ขึ้นอยู่กับว่า ใครมีเวลาทำอะไร ในช่วงไหนมากกว่า เพราะนอกจาก “ตัวเล็ก” จะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาลแล้ว เธอยังมีอาชีพครูสอนในภาคคำด้วย ฉะนั้น เรื่องทำกับข้าวหรือดูแลบ้านส่วนมากจะเป็นหน้าที่ของสามีเธอมากกว่า จนบางครั้งถูกมองจากคนข้างบ้านว่า เป็นเมียที่ไม่ดีให้สามีทำกับข้าวให้กิน ดังสะท้อนผ่านคำพูดของเพื่อนของเธอที่ว่า “เออ อีนี่ บาปสิกินหัวมิง และ ให้ผัวแต่งเข้าให้กิน” ฉะนั้นจากสิ่งดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของ “ตัวเล็ก” ได้เป็นอย่างดี นอกจากจะเป็นพลเมืองดีของชาติ ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นการต่อต้านอัตลักษณ์ของความเป็นเมียที่ดีด้วย

ฉะนั้น กล่าวโดยสรุปว่า ผ่านการสัมภาษณ์ผู้หญิงลาวทั้ง 7 คน ในกลุ่มอายุดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ให้เห็นว่า การแสดงตัวตัวหรืออัตลักษณ์ในพื้นที่ทางสังคมของลาวนั้น มีวิธีการและการจัดการกับตัวตนหรืออัตลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป มีทั้งการยอมรับ ชัดขึ้น ต่อรองและต่อต้านวาทกรรมที่รัฐบาล สปป.ลาวสร้างขึ้นตลอดเวลา ซึ่งการต่อต้าน ต่อรองดังกล่าว ในความหมายของ James C. Scott ที่มองว่า การต่อต้านไม่จำเป็นจะต้องถูกต่อต้านอย่างเป็นระบบหรือการปฏิวัติ แต่การต่อต้าน ต่อรองนี้เกิดขึ้นได้จากในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคลและจุดประสงค์ของการต่อต้านไม่จำเป็นต้องพุ่งเป้าไปที่การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบที่ครอบงำผู้ตกเป็นรองเสมอไป หากจุดประสงค์ของการต่อต้านอาจเป็นไปเพื่อความอยู่รอด การทำให้ตัวเองแน่ใจว่ามีความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน (ลัดดาวัลย์ ต๊ะมาฟู, 2549; 112) ฉะนั้น จากแนวคิดดังกล่าว จึงถูกเชื่อมโยงไปกับการเลื่อนไหลไปมาทางอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวดังได้กล่าวมาต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นปฏิกิริยาของผู้หญิงลาวได้เป็นอย่างดี

การต่อรอง ต่อต้านของผู้หญิง ยังพบในกลุ่มผู้หญิงในช่วงวัยนักศึกษาหรือวัยทำงานที่มีอายุในช่วง 21-30 ปี ฉะนั้นเพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงปฏิกิริยาดังกล่าว จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้หญิงกลุ่มนี้ด้วย เพื่อเป็นการเปรียบเทียบถึงปฏิกิริยาในการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ในพื้นที่ทางสังคมลาว ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.3.2 กลุ่มผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21-30 ปี

จากข้อมูลภาคสนามผู้ศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 21-30 ปี เป็นกลุ่มผู้หญิงที่เป็นนักศึกษาและในวัยทำงาน ซึ่งกลุ่มผู้หญิงลาวดังกล่าวนี้ ส่วนมากแล้ว จะมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างสูงกับระเบียบ กฎเกณฑ์ในรูปแบบของสถาบันต่างๆ ทางสังคม ในชีวิตประจำวันตลอดเวลา ฉะนั้น การแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ดังกล่าว จึงมีลักษณะเหมือนกับว่ามีความคล้ายคลึงกัน ตัวอย่าง เช่น ผู้หญิงจะต้องใส่ผ้าซิ่นไปเรียน ไปทำงาน ไปงานแต่งงาน เข้าวัด หรือไปงานสำคัญๆ เพราะฉะนั้นจึงดูเหมือนว่า เป็นอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาว แต่ในขณะเดียวกัน เมื่อผู้หญิงเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในขอบเขตพื้นที่ของอำนาจรัฐ ก็จะแสดงอัตลักษณ์ในอีกรูปแบบหนึ่งที่แตกต่างไปจากอัตลักษณ์ที่อำนาจรัฐนิยามเอาไว้ ตัวอย่าง เช่น เมื่ออยู่บ้านเฉยๆ หรือ ไปเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ที่ไม่ต้องมีกฎเกณฑ์อะไรมากนัก ก็จะใส่กระโปรงหรือกางเกงยีนเป็นต้น ปัจจุบันนี้ กระแสแฟชั่นความทันสมัยต่างๆ ทำให้มีเสื้อผ้าให้เลือกหลากหลายมากขึ้น ฉะนั้นผู้หญิงลาวจึงมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้น

ฉะนั้น ในการศึกษาผู้หญิงกลุ่มดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกสัมภาษณ์และพูดคุยกับกลุ่มผู้หญิงในช่วงอายุดังกล่าว เป็นจำนวนทั้งหมด 3 คนที่มีภูมิลำเนา อาชีพและชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันออกไปเพื่อให้เห็นถึงปฏิกริยาที่แตกต่างและความหลากหลายในการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ในพื้นที่ทางสังคม ในผู้หญิงกลุ่มดังกล่าว ผู้ศึกษาพบว่า เป็นกลุ่มผู้หญิงในวัยทำงาน เป็นแม่บ้าน และเป็นนักศึกษา ที่อาศัยอยู่ในเขตกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกี่ยวกับสถาบันทางสังคมของลาว ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐเป็นอย่างสูง ฉะนั้นตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมในการแสดงอัตลักษณ์ดังกล่าว จึงเป็นภาพของผู้หญิงใส่ผ้าซิ่น ไปโรงเรียน ไปทำงาน และอื่นๆ แต่ก็ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งว่า เมื่อผู้หญิงดังกล่าวไม่ต้องอยู่ในระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือนอกพื้นที่อำนาจรัฐ ผู้หญิงดังกล่าวกลับไม่ได้ใส่ใจกับการแต่งกายด้วยผ้าซิ่นเท่าไร แต่ตรงกันข้ามกลับแต่งกายสบายๆ ตามสมัยมากกว่า

ฉะนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาผู้หญิงกลุ่มดังกล่าวด้วย ว่ามีวิธีการในการจัดการอย่างไรในการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของตนในพื้นที่ ที่แตกต่างกัน ระหว่างพื้นที่ของอำนาจรัฐ กับพื้นที่ในชีวิตประจำวันที่ไม่ต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ต่างๆ อย่างเคร่งครัด ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้หญิงในช่วงอายุข้างต้น ดังมีรายละเอียดของการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1 คือ “สาคร” (นามสมมติ) ในวันที่ 27 มิถุนายน 2011 เป็นผู้หญิงเผ่าลาว อายุ 21 ปี กำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยแห่งหนึ่งในลาว “สาคร” อาศัยอยู่กับครอบครัวในเขตกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ พ่อกับแม่ของเธอแยกทางกันเมื่อหลายปีก่อน พ่อของเธอแต่งงานใหม่และย้าย

ออกไปอยู่ที่อื่น ทั้งเธอน้องสาวและแม่ให้อยู่ตามลำพัง แม่ของเธอหารายได้ด้วยการไปรับจ้างล้างจานให้ร้านอาหารแห่งหนึ่งที่ไม่ไกลจากบ้านนัก แต่ตอนนี้ แม่ของเธอต้องหยุดทำงาน เพราะมีปัญหาด้านสุขภาพ ส่วนน้องสาวเธอต้องออกจากโรงเรียน เพราะที่บ้านไม่มีเงินส่ง ประกอบกับน้องสาวของเธอเรียนไม่ค่อยจะเก่ง ตอนนี้้องสาวของ “สาคร” เป็นลูกจ้างของบริษัททำความสะอาดแห่งหนึ่งในกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ ส่วนตัวของเธอเอง ก็เรียนไปทำงานไปด้วยเพื่อส่งตัวเองเรียน

จากการสัมภาษณ์ “สาคร” ผู้ศึกษาพบว่า เธอเป็นคนรุ่นใหม่และมีความทันสมัย ซึ่งจะเห็นได้จากการแต่งกายของเธอ (ซึ่งตอนให้สัมภาษณ์กับผู้ศึกษา เธอใส่กางเกงยีนส์ขาสั้น เสื้อยืดธรรมดา) และจากแนวความคิดของเธอที่สะท้อนออกมาผ่านการพูดคุยกับผู้ศึกษาในหลายๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิต่างๆ ของผู้หญิงลาว เรื่องที่ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น มีรายได้มากขึ้น แต่เมื่อผู้ศึกษาถามเธอ ถึงอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวโดยทั่วไปในสังคมลาวในความคิดของตัวเธอ มองว่าเป็นอย่างไร ซึ่งคำตอบที่ผู้ศึกษาที่ได้จาก “สาคร” ก็คือ

“ขอยกคิดว่า ผู้หญิงลาวเราในปัจจุบัน ยังให้ความสำคัญกับการนุ่งซิ่นหลาย (มาก) อยู่ กิริยามารยาท การเว้าจาสุขภาพ ขอยกคิดว่า ปัจจุบันนี้ ผู้หญิงลาวมีการเปลี่ยนแปลงหลาย และต่างกว่าแต่กี้ (แต่ก่อน) เพราะว่า แต่กี้ (แต่ก่อน) จะมีขอบเขตหลาย เช่นว่า จะออกไปเฮ็ดเวียก (ทำงาน) ทางนอก กะยาก แต่เดี๋ยวนี้เดี๋ยวนี้เฮ็ดได้กว่าแต่ก่อน นอกจากนี้ การแต่งโต (แต่งตัว) ก็มีความแตกต่างกันกว่าแต่กี้ (แต่ก่อน) เพราะแต่กี้แม่ยังไม่สามารถเปิดโซได้ แต่เดี๋ยวนี้ แม่แต่งโตแบบสากลได้หลาย”

(สาคร, 27 มิถุนายน 2011)

จากคำกล่าวของ “สาคร” ข้างต้นเห็นได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของผู้หญิงในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าสิ่งต่างๆ มีเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ตาม แต่ตัวตนหรืออัตลักษณ์ผู้หญิงลาวยังมีพื้นที่อยู่กับกรอบจารีตประเพณี ดังสะท้อนผ่านการสัมภาษณ์ของเธอที่ว่า “ผู้หญิงลาวในปัจจุบัน ยังให้ความสำคัญกับการนุ่งซิ่นหลายอยู่ กิริยามารยาท การเว้าจาสุขภาพ” ซึ่งเหตุผลดังกล่าวนี้ สามารถอธิบายความคิดของสาครได้ว่า กรอบจารีตประเพณีแบบของลาวยังผูกติดอยู่บนเรือนร่างของผู้หญิงลาวอยู่ แต่ในขณะเดียวกัน อีกด้านหนึ่ง เธอบอกว่า การแต่งกายของผู้หญิงลาวปัจจุบันแตกต่างจากเมื่อก่อน เพราะผู้หญิงสามารถแต่งตัวได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น ตัวอย่าง เช่น แต่งแบบตะวันตก เป็นต้น

นอกจากสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวในปัจจุบันแล้ว การให้สัมภาษณ์ ของ “สาคร” ยังสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของเธอด้วยเช่นกัน ซึ่งอัตลักษณ์ของเธอดังกล่าวไม่เพียงแต่

เป็นการยอมรับหรือรับเอาความหมายของความเป็นผู้หญิงลาวจากรัฐบาล สปป.ลาวเท่านั้น แต่ยังมี การตอบโต้กับอัตลักษณ์ดังกล่าวตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ของเธอที่ว่า

“การแต่งกายนั้น แม่นอิงตามสภาพ ต้องเบี่ยงว่า จะหนาใส่เสื้อสายเดี่ยว เวลาจ้งใด (เวลา ใด) ขึ้นกับสภาพ สถานะ (สถานที่) และจะนุ่งขึ้นในถ้านะแบบใด ก็อชิ (เช่นว่า) จะไป เล่นน้ำตก กะชิใส่ขึ้นกะบ่ได้”

(สาคร, 27 มิถุนายน 2011)

ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า เนื้อหาข้างต้นนั้น เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้มองเห็นว่า อัตลักษณ์ของ “สาคร” เองก็ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวตลอดเวลา แต่มีวิธีการในการเลือกแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของ เธอเองในพื้นที่ทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น เธอกล่าวว่า “ขึ้นกับสภาพว่า จะใส่ผ้าขึ้น อย่างไรกับสถานที่ไหน เวลาไหนและถ้าจะให้ใส่ผ้าขึ้นไปที่ยวนน้ำตกก็ไม่ไหว” ฉะนั้น คำกล่าว เหล่านี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงปฏิกิริยาที่มีต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวโดยรัฐบาล สปป. ลาว ทั้งนี้ อันเนื่องมาจากสาคร เป็นผู้หญิงลาวที่ต้องเผชิญกับการที่ต้องใช้ชีวิตอย่างดิ้นรนต่อสู้ ขณะเดียวกันก็ต้องอยู่ในจารีตประเพณี ต้องแต่งกายไปทำงานหรือไปเรียนตามระเบียบ และแต่ง กายออกไปเที่ยวตามความนิยมของยุคสมัย ยุคของ “สาคร” ต่างจากยุคแม่ของเธอ ก็มีทางเลือกมี มากกว่าเดิม แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องอยู่ในระเบียบบางอย่างที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งคัด จิตสำนึกในความเป็นผู้หญิงลาวจึงอยู่ระหว่างหน้าที่กับพื้นที่ส่วนตัว ที่เธอต้องจัดการให้มีความ เป็นไปอย่างเหมาะสม

(รูป 5.4 ผู้หญิงวัยรุ่นกับชุดธรรมดาที่อยู่กับบ้าน)

นอกจากนี้ กรณี 2 การสัมภาษณ์ “เมื่อย” (นามสมมติ) ในวันที่ 27 มิถุนายน 2011 เป็นผู้หญิง เฝ้ามุม แต่งงานกับผู้ชายเผ่าลาวและย้ายมาอยู่กำแพงนครหลวงเวียงจันทน์กับครอบครัวเมื่อ 6-7 ปีมาแล้ว “เมื่อย” อายุ 22 ปี มีลูกชาย 1 คน อายุ 5 ขวบ มีรายได้โดยการประกอบอาชีพทำความสะอาดในบริษัทแห่งหนึ่งในกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์

ในความคิดของ “เมื่อย” มองว่า แม่หญิงลาวยังรักษาวัฒนธรรม ประเพณีลาว เช่น การแต่งกายให้ถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนุ่งซิ่น เบี่ยงแพร เก้าอี้ม พร้อมกับมินิสิคิ ยัม แยมแจ่มใส มีคุณสมบัติในการเว้าจา (พูดจา) รู้ต่ำรู้สูง ซึ่งสิ่งดังกล่าว จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ “เมื่อย” ว่า

“สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงลาวก็คือ 3 คือ 2 หน้า ที่ ปฏิบัติหน้าที่ รับผิดชอบในครอบครัว การแต่งตัวแบบผู้หญิงลาวต้องนุ่งซิ่นมีหัวมีตีน การเว้าจาจะให้นุ่มนวล บ่เว้าหยาบคาย ไปตักบาด (บาดร) ต้องนุ่งซิ่นเบี่ยงแพ”

(เมื่อย, 27 มิถุนายน 2011)

คำกล่าวเบื้องต้นของ (เมื่อย) นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้หญิงลาวในตัวของเธอ โดยผ่านคำขวัญ “3 คือ 2 หน้า” แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึง การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของ (เมื่อย) ในฐานะที่ (เมื่อย) เป็นผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ในการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของเธอต่อพื้นที่ทางสังคมในรูปแบบของผู้หญิงลาวเผ่าลาว (ลาวลุ่ม) ซึ่งการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของเธอ ดังกล่าว อาจวิเคราะห์ได้ว่า ความเป็นชาติพันธุ์ของเธอนั้น อาจจะถูกดูถูก และทำให้ไม่ได้รับผลประโยชน์บางอย่างในพื้นที่ทางสังคมลาว ฉะนั้น ทำให้เธอต้องเลือกใช้วิธีการจัดการกับอัตลักษณ์ของเธอเอง โดยการแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์เป็นผู้หญิงลาวในพื้นที่ทางสังคมลาวเพื่อที่จะทำให้เธอไม่ได้รับการดูถูกพร้อมกันนั้นก็ได้รับผลประโยชน์บางอย่างเท่าเทียมกับคนอื่น ดังจะเห็นได้จาก การกล่าวถึงความรู้สึกของตัวเองที่ว่า

“ข้อยรู้สึกพอใจในการเป็นแม่หญิงลาว ย้อนว่า แม่หญิงลาวมีการเบี่ยงแย่งกันและรักแพงกัน เป็นแม่หญิงลาวมีความสุขและความภาคภูมิใจ เพราะมีการรวมประชุมหรือมีงานต่างๆ แม่หญิงมีสิทธิ์เท่าเทียมกับเพศชาย การเว้าจาก็สิทธิเท่าผู้ชาย (ออกเสียงมีสิทธิ์เท่ากับผู้ชาย) แม่หญิงลาวมีสิทธิ์เท่าผู้ชาย บ่มีไผ (ไม่มีใคร) กล้าดูถูก”

(เมื่อย, 27 มิถุนายน 2011)

(รูป 5.5 ผู้หญิงเผ่าขมุแต่งกายด้วยผ้าซิ่น (ผ้าถุง)

กรณีที่ 3 การสัมภาษณ์ “สะไบ” (นามสมมติ) ในวันที่ 19 มิถุนายน ค.ศ.2011 เป็นผู้หญิงเผ่าลาว อายุ 23 ปี “สะไบ” เกิดและเติบโตที่จังหวัด สะหวันนะเขต มีพี่น้องด้วยกัน 4 คน เมื่อจบมัธยมปลาย พ่อของเธอตัดสินใจส่งเธอมาเรียนที่เวียงจันทน์และอาศัยอยู่กับญาติ ปัจจุบันนี้เธอกำลังศึกษาที่ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว และ วิทยาลัย ลาว-อเมริกา ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนที่มีชื่อเสียงในลาว

การให้สัมภาษณ์ของ “สะไบ” แสดงว่าในความคิดของเธอนั้นมองว่า ผู้หญิงลาวยังคงรักษาวัฒนธรรม จารีตประเพณี สุภาพเรียบร้อย มีน้ำใจ อดทน มีความขยันหมั่นเพียร สามัคคี ช่วยเหลือผู้อื่น รัฐบาลควรผู้ให้กำเนิด ภาษา การนุ่งถือ การประพฤติเหมาะสม ดังสะท้อนผ่านการให้สัมภาษณ์กับผู้ศึกษาที่ว่า

“ความจริงแล้ว เป็นได้ทุกโอกาส ทุกเวลา สิ่งสำคัญคือ นุ่งถือให้ถูกกาลเทศะ เว้าจาสุภาพ ผู้ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ผู้ใหญ่ ผู้ให้เกียรติผู้อื่น เว้นน้อยฟังหลายๆ ไปใส่บาตต้องใส่เสื้อสุภาพ และบ่งเกินไป เหมือนกับสุโขเคลื่อนที่”

(สะไบ, 27 มิถุนายน 2011)

อย่างไรก็ดี การสัมภาษณ์ “สะไบ” ดังกล่าว ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของเธอเท่านั้น แต่บทการสัมภาษณ์ดังกล่าว ยังได้สะท้อนให้เห็นถึง ชุดวาทกรรมที่ประกอบสร้างตัวตนให้กับเธอด้วย เพื่อที่ทำให้เธอมีสำนึก มีวิธีคิดไปตามวาทกรรมดังกล่าวด้วย ตัวอย่าง เช่น การยอมรับตัวตนในอัตลักษณ์ดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากเนื้อหาต่อไปนี้

“ขอยืมรับว่า บางครั้งทำตัวเป็นหญิงลาว แต่ก็ไม่ได้ทั้งหมด ส่วนหลายแม่นอยู่กับ
องค์การสากล (ความแตกต่างทางวัฒนธรรม) แต่สิ่งที่สำคัญ คือเป็นตัวของตัวเองมาก
ที่สุด”

(สะไบ, 27 มิถุนายน 2011)

จากเนื้อหาข้างต้น ถึงแม้ว่า “สะไบ” จะยอมรับว่า เธอเองได้แสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์
ผู้หญิง แต่การแสดงตัวดังกล่าว ก็ไม่ได้สมบูรณ์ แต่เป็นสถานะก้ำกึ่งระหว่างการยอมรับและไม่
ยอมรับ ซึ่งสถานื่อดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าเป็นปฏิกิริยาของการ ตอบโต้ และต่อรอง ความเป็น
แม่หญิงลาว โดยการกล่าวว่า “เป็นตัวของตัวเองดีที่สุด” ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ของ “สะ
ไบ” ดังกล่าว เป็นอัตลักษณ์ที่มีการต่อสู้ต่อรองในพื้นที่ทางสังคมตลอดเวลา

(รูป 5.6 ผู้หญิงลาวในร้านขาย CD และในร้านขายอาหาร)

นอกจากนี้ ในการสัมภาษณ์ “แอมเบะ” (นามสมมติ) อายุ 28 ปี ในวันที่ 07 กันยายน
2011 เป็นผู้หญิงลาว เชื้อสายเวียดนาม เป็นคนท่าแขกโดยกำเนิด แต่ย้ายมาเรียนที่กำแพงนครหลวง
เวียงจันทน์ จนเรียนจบมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ และได้
ทำงานที่องค์กรต่างประเทศแห่งหนึ่ง โดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมของเธอก็คือ เป็นครอบครัวที่ทำ
การค้าขายฉะนั้น “แอมเบะ” จึงมีบุคลิกที่มีลักษณะเป็นคนที่กระฉับกระเฉง พุดจาคล่องแคล่ว

ดังนั้น จากการสัมภาษณ์ พูดคุยกับ “แอมเบะ” ในฐานะที่เธอรู้สึกว่าเป็นผู้หญิง
ลาวและเป็นพลเมืองลาวคนหนึ่งที่มีมองว่า โดยทั่วไปผู้หญิงลาวมักถูกมองว่า “เป็นคนที่มีความ

สุภาพอ่อนโยน ผมยว การนุ่งถือ การแต่งกายด้วยผ้าซิ่น” ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ เป็นการบ่งบอกให้เห็นว่าเป็นแม่หญิงลาว และสิ่งที่ทำให้เห็นอย่างเด่นชัดก็คือ ในงานแต่งงานหรืองานทำบุญต่างๆ จะเห็นผู้หญิงนุ่งซิ่น ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงว่าเป็นผู้หญิงลาว

แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะทำความเข้าใจความเป็นผู้หญิงลาวหรืออัตลักษณ์ผู้หญิงลาวในปัจจุบัน ต้องมองให้ละเอียดและลึกซึ้งมากขึ้น เพราะว่า อัตลักษณ์ที่สะท้อนออกมาในสังคมลาวในปัจจุบันมีความหลากหลายและแตกต่างมากขึ้น อย่างเช่น อัตลักษณ์ของวัยรุ่นลาวในปัจจุบันนี้แทบมองไม่ออกเลยว่า เป็นผู้หญิงลาว เพราะว่า การแต่งกายก็เหมือนเกาหลีมากขึ้น รรสนิยมการใช้ชีวิตประจำวันก็เปลี่ยนแปลงไป เช่น อยู่ข้างนอกบ้านมากขึ้น ซึ่งมักจะเห็นผู้หญิงวัยรุ่นลาวในแหล่งบันเทิงมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ของ “แอมเบะ” ที่ว่า

“ขอยกคิดว่า วัยรุ่นลาวในปัจจุบันนี้ แอบจะเบี่ยงบอกว่าไผเป็นแม่หญิงลาวหรือแม่หญิงสากล อาจจะเพราะเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างหลวมหลาย (อย่างมากมาย) และตอนนี้ก็เทรนเกาหลี กำลังดัง ถ้าหาเบ้ง (ดู) ว่า แม่หญิงลาวในยุคเก่า แม่หญิงลาวจะต้องไว้ผมยว นุ่งเครื่องสุภาพเรียบร้อย แต่ในปัจจุบันนี้ ถ้าเป็นวัยรุ่นลาว จะสังเกตได้เลยว่า แฟชั่นเกาหลีหรือแฟชั่นที่ตามกระแสในทีวีต่างๆ นุ่งเครื่องคือ แม่หญิงลาวกะใส่กางเกงขาสั้น ใส่สายเดี่ยว ทรงผมก็จะมีหลากหลายมากขึ้น ย้อมสีต่างๆ มากมาย การแต่งหน้าแต่งตา สไตส์การแต่งกาย เครื่องประดับ และการใช้ชีวิต ก็มีการใช้ชีวิตข้างนอกมากขึ้น มีการกินข้างนอกบ้านมากขึ้น เช่น นั่งตามเซ็นเตอร์พ้อยท์ ตามร้านอาหารฝรั่งมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็เป็นค่านิยมหนึ่งจะเป็นการบ่งบอกถึงเทรนด์ว่าอะไรคือกระแสดังกล่าว”

(แอมเบะ, 7 กันยายน 2011)

จากเนื้อหาการสัมภาษณ์ของ “แอมเบะ” ข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นแนวความคิดของเธอดูผู้หญิงลาวในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี อย่างเช่น เธอมองว่า ผู้หญิงลาวในปัจจุบันนี้ “แอบจะเบี่ยงบอกว่าไผเป็นแม่หญิงลาวหรือแม่หญิงสากล” เพราะเป็นยุคโลกาภิวัตน์ และแตกต่างกับผู้หญิงลาวในยุคเก่า ซึ่งผู้หญิงลาวสมัยก่อนจะต้องไว้ผมยว ใส่ชุดสุภาพเรียบร้อย แต่ในปัจจุบันนี้ ถ้าเป็นวัยรุ่นลาวก็จะแต่งตัวตามแฟชั่น ใส่กางเกงขาสั้น ใส่สายเดี่ยว ทรงผมก็จะมีหลากหลายมากขึ้น ย้อมสีผมต่าง ๆ มากมาย มีการแต่งหน้าแต่งตา แต่อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่เธอถูกมองว่าเป็นคนเวียดนาม เธอก็มีความรู้สึกที่ว่า เธอต้องมีความพยายามอย่างสูงในการเป็นผู้หญิงลาว ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตัวหรือกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการเข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆ ตามประเพณีลาวด้วย อย่างเช่น การให้สัมภาษณ์ของเธอที่ว่า

“ในฐานะ ข้อยเป็นผู้นำลาว แต่ถูกมองว่า เป็นคนต่างคำ หรือเอ็นข้อยว่า “คนเวียด” แต่ในความรู้สึกก็ยังคิดว่า ตัวเองเป็นคนลาวและทุกอย่างก็พยายามเป็นคนลาว เช่นว่า ถ้าไปงานต่างๆ ก็พยายามนั่งถือแบบลาว หรือจัดงานแต่งงานก็แบบลาว ประเพณีก็ทำแบบลาว แต่ก็ยังเป็นแบบประสมประสาน แต่ก็ยัดแบบลาวเป็นหลัก การนั่งถือ ก็จะแสดงออกแบบลาวๆ นอกจากนี้ ก็กินแบบลาว อาจจะเพราะว่าอยู่ลาวนาน แต่บางครั้งก็กินแบบเวียด ซึ่งเป็นผสมผสานระหว่างเวียดและลาว”

(แอมเบะ, 7 กันยายน 2011)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า “แอมเบะ” พยายามเป็นผู้หญิงลาวเป็นอย่างมากก็ตาม แต่เธอก็ได้รับการถูกตอกย้ำเสมอว่า เธอเป็นคนเวียด ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ ทำให้เธอบางครั้ง มีความรู้สึกว่ามีปมด้อยและรู้สึกว่า ถูกแปลกแยกจากผู้คนในสังคม โดยบอกว่า เป็นคนเวียดและไม่ใช้คนลาว ดังสะท้อนผ่านการสัมภาษณ์จากความรู้สึกของเธอที่ว่า

“อันนี้เขาไปได้ว่า คัดจะริดที่ทำตัวเป็นแม่หญิงลาว แต่จะถูกตอกย้ำว่า เป็นคนเวียด และเฮ็ดจั่งไคกะบ่คือ (ทำอย่างไรก็ไม่เหมือน) และเลยรู้สึกว่ามีปมด้อย เพราะว่า คนที่อยู่อ้อมข้างข้อย เข้าใจพยายามตอกย้ำว่า เป็นคนเวียด ทั้งที่ตั้งใจและบ่ตั้งใจ ตัวอย่างเช่น สมัยเรียนอยู่มัธยม ข้อยมีทั้งหมู่คนลาวและคนเวียด แต่หมู่คนลาวพยายามแยกตัวเข้าออกมาและบอกกับกลุ่มข้อยว่า กลุ่มคนเวียด ซึ่งตอนนั้นก็รู้สึกว่าถูกแบ่งแยก แต่เร็ดหยังบ่ได้ แต่การเป็นคนเวียดมีทั้งแ่งดีและแ่งบ่ดี เช่นเข้าเจ้าจะเว้าว่า คนเวียดเรียนเก่ง แต่บางคนเว้าว่า พวกเวียดบ่รู้จักประเพณีหยัง บ่คือคนลาวดอก บ่มีดอกวันเกิดวันหยัง ซึ่งเหล่านี้เป็นข้อขัดแย้งกัน ทั้งๆ ที่ที่ข้อยร่วม ห้องเดียวกันร่วมสังคมเดียวกัน”

(แอมเบะ, 7 กันยายน 2011)

การแสดงออกทางอัตลักษณ์เช่นนี้ มิได้มีแต่ “แอมเบะ” เท่านั้น แต่รวมไปถึงคนในครอบครัว และเพื่อนที่อยู่ด้วยกันที่มีเชื้อสายเวียด ซึ่งบางครั้งยอมรับว่า มีเชื้อสายเวียด แต่ในฐานะที่เธอ ครอบครัวเธอและเพื่อนๆ อยู่ประเทศ สปป.ลาว และเกิดอยู่ในประเทศ สปป.ลาว ก็รู้สึกว่า เป็นคนลาว ผู้หญิงลาว และเวลาถูกชาติอื่นเช่น “คนไทย คนต่างประเทศถูกดูถูกลาว พวกเขาก็มีความรู้สึกร่วมว่า นี่ก็ประเทศเฮาไค (นี่ก็ประเทศเราละ) นี่ก็ประเทศลาว เพราะความรู้สึก เราเป็นคนลาว” แต่ในขณะเดียวกัน ความรู้สึกนี้ก็กลับถูกแบ่งแยกโดยคนคนลาวเอง ว่าพวกเราไม่ใช่กลุ่มเดียวกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เธอต้องพยายามปรับตัวเองเป็นอย่างมาก เช่น ไปโรงเรียนกึ่งนั่งผ้าจีน ไปงานสังคมนั่งผ้าจีน และพยายามไม่ทำตัวแปลกแยกกับสิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นลาว”

อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าว เธอและครอบครัวของเธอต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆ ขององค์กรจัดตั้ง ของรัฐ เช่น

“ข้อที่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขการจัดตั้งทุกอย่าง เช่นว่า เขาจะมีการบอกว่า “บ้านวัฒนธรรม” ที่บ่งให้ผิดเถียงกัน (ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง) หรือว่า มีการประกอบส่วนต่างๆ เราก็ไม่เคยต่อต้านขัดขืน และก็มีส่วนร่วมตลอดเวลาที่มีการเรียกร้อง เมื่อมีประชุมภายในบ้านเราก็ไป นอกจากนี้ก็พยายามเข้าร่วมงานบุญประเพณี งานประจำปีต่างๆ ตักบาตรตามคำเชิญต่างๆ ก็ได้เข้าร่วม ซึ่งความเป็นจริงก็อาจจะขัดแย้งกับศาสนาที่เราถืออยู่ก็ตาม”

(แอมแบะ, กันยายน 2011)

จากเนื้อหาข้างต้นเห็นได้ว่า การปรับตัวหรือการเป็นคนลาวหรือผู้หญิงลาว จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆ ที่ทางภาครัฐหรือทางหมู่บ้านออกกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นนโยบายต่างๆ ก็ได้หรือระเบียบต่างๆ ก็ได้ ซึ่งในฐานะที่เธอเป็นพลเมืองลาว เธอก็ต้องปฏิบัติตาม อย่างเช่นอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวที่มีความอ่อนหวาน เรียบร้อย พุดจาสุภาพ ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้ ทำให้เธอต้องได้มีการปรับตัวเองตามไปด้วย ดังคำพูดของเธอที่ว่า

“ถ้าจะพูดไปแล้ว สิ่งดังกล่าวนี้ ก็มารยาทสังคมที่อยู่ในสังคม ถ้าเป็น “คนดี” หรือเป็นคนลาวต้องเป็นอย่างกล่าวนี้อย่างนี้ ซึ่งคนเวียดนามก็พยายามเป็นแนวนั้น ข้อยกจะมัก (ฉันก็ชอบ) แต่การที่ข้อยกเผลอไปแล้วคนอื่นมองเราว่า ข้อยกทำตัวเหมือนเขาและเขาจะคิดว่าข้อยกบ่เหมือนหรืออย่างใด แต่ข้อยกพยายามคือกัน เพราะข้อยกก็อยากเป็นคนหนึ่งที่เบ่งเราเป็นผู้หญิงที่สุภาพอ่อน โยนคือกัน และข้อยกคิดว่า การสุภาพอ่อนหวาน เรียบร้อยเป็นเสน่ห์อันหนึ่งที่ผู้หญิงควรมีบุคลิกอย่างนี้ แต่ว่าการที่เราปฏิบัติไปแล้ว จะถูกต้องตามจุดประสงค์ที่เขาคาดหวังจากเราบ่ ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ส่วนตัวก็มักที่จะเผลอตัวแนวนั้น”

(แอมแบะ, กันยายน 2011)

จากเนื้อหาดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของ “แอมแบะ” ได้เป็นอย่างดี ในฐานะที่เธอมีเชื้อสายเวียดนาม แต่ด้วยเธออยู่ในประเทศ สปป.ลาว ทำให้เธอต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างสูงเพื่อที่จะทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคมลาวว่า เธอก็เป็นผู้หญิงลาวคนหนึ่ง ซึ่งการเป็นผู้หญิงลาวของเธอดังกล่าว ทำให้เธอไม่ถูกแปลกแยกและทำให้เธอมีความรู้สึกไม่มึนค้อยในการใช้ชีวิตประจำที่แวดล้อมไปด้วยคนลาว

นอกจากนี้ การสัมภาษณ์ “อู๋ย่าง” (นามสมมุติ) อายุ 30 ปี ในวันที่ 12 กันยายน 2554 เป็นผู้หญิงเผ่าม้ง เกิดที่เชียงขวางและย้ายมาเรียนอยู่เวียงจันทน์ พอเรียนจบเธอก็แต่งงาน ปัจจุบันเธออยู่เวียงจันทน์ได้ 12 ปีแล้ว และมีลูกสาว 1 คน สามีของเธอเป็นคนเผ่าม้งเหมือนกัน รับราชการเป็นทหาร ซึ่งตัวเธอเองก็รับราชการเป็นอาจารย์สอนอยู่วิทยาลัยแห่งหนึ่งในเวียงจันทน์ ซึ่งวิชาที่เธอสอนก็คือ วิชาประวัติศาสตร์

จากการสัมภาษณ์ “อู๋ย่าง” เธอมองว่า ก่อนที่ยังไม่ได้เข้ามาทำงาน เธออยู่ในกลุ่มที่ค่อนข้างแคบและคิดว่าตัวเองเป็นผู้หญิงม้ง ไม่ได้เป็นแม่หญิงลาว เมื่อภายหลังมาทำงาน เธอจึงเริ่มรู้สึกว่า ตัวเองเป็นผู้หญิงลาว เช่น การนุ่งซิ่น ซึ่งแสดงออกถึงความเป็นผู้หญิงลาว นอกจากนี้ยังรู้สึกว่า ผู้หญิงลาวมีกิริยามารยาท อ่อนหวาน ยิ้มแย้มแจ่มใส ดังจะเห็นได้จากการพูดคุยที่ว่า

“ภาพรวมเกี่ยวกับแม่หญิงลาว ข้อยคิดว่า ถ้ามองในแง่ของพนักงานรัฐ ข้อยคิดว่า ยังเป็นผู้หญิงที่ดีและมีมารยาทอยู่ ถ้ามองแบบรวมถือว่า มีการเปลี่ยนแปลงไปหลาย เช่นว่า มีการหันไปนุ่งถือแบบสมัยใหม่ แบบผสมผสาน เช่น นุ่งโจง นุ่งสะเกิร์ต เสื้อสายเดี่ยว หากแต่ว่าแม่หญิงที่เฮ็ดเวียก (ทำงาน) ให้รัฐก็ยังรักษาได้คืออยู่และถือว่า เป็นแม่หญิงที่ยังอยู่ในกรอบของสังคมลาว”

(อู๋ย่าง, กันยายน, 2554)

อย่างไรก็ตาม จากคำกล่าวข้างต้นนั้น เธอคิดว่า ตัวเองเป็นผู้หญิงลาวเกือบ 70% เพราะส่วนมากชีวิตประจำวันของเธอจะอยู่ในการทำงานเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นเธอจะต้องได้พูดคุยภาษาลาว ส่วนอีก 30% ตอนที่อยู่บ้าน เธอไม่จำเป็นจะต้องนุ่งซิ่นและพูดภาษาลาว หรือทำตัวเป็นคนอ่อนน้อม มีกิริยามารยาทเคร่งครัดมากนัก ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า การทำตัวเป็นผู้หญิงลาวทำให้เธอมีการปรับตัวเองเป็นอย่างสูง อย่างเช่นคำกล่าวของเธอที่ว่า

“แน่นอน ความนึมนวลอ่อนหวานถ้าไฟเฮ็ดได้(ทำได้) ก็เป็นเรื่องที่ดี และส่วนตัวข้อยเอง ข้อยเป็นอาจารย์สอน ฉะนั้นข้อยจะต้องได้นึมนวล เว้าจ้านึมนวลอยู่แล้ว ส่วนเรื่องในครอบครัวก็มีปากมีเสียงบางครั้ง ก็ปราศจากบ่ได้”

(อู๋ย่าง, กันยายน, 2554)

อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่เธอเป็นผู้หญิงลาว การแสดงอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวอย่างนั้นกลับถูกแปลกแยกจากกลุ่มอื่นในสังคม ดังจะเห็นได้จากสัมภาษณ์ของเธอที่ว่า “เรานั่งรถโดยสารและพูดกันเป็นภาษาม้ง คนในรถก็จะหันมามอง ซึ่งเรารู้ตัวและพยายามพูดภาษาลาว” ซึ่งสิ่งดังกล่าว

เห็นได้ว่า ผู้หญิงม้งเองก็พยายามปรับตัวเองเมื่อออกมาจากกลุ่มของตนเพื่อจะได้ไม่ถูกแปลกแยกแตกต่างและถูกดูถูกจากกลุ่มอื่น ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นผ่านการสัมภาษณ์ของเธอที่ว่า

“สิ่งที่ขอย่อยากให้ คนทั่วไปหรือคนที่มิระดับการศึกษารับรู้ ส่วนหลายคำว่า “แม่ว” มีความหมายแฝง (มีนัยยะ) ในลักษณะที่บด ค่อยกว่า โง่ จ้า ซึ่งคำนี้มันมีความหมายแฝง ถ้าว่าหลีกเลี่ยงได้ก็อยากให้อีกหลีกเลี่ยง เพราะเมื่อได้ที่พูดคำนี้มีความหมายของดูถูกหรือเหยียดหยาม มันแฝงไว้ด้วยความบด แต่ว่ามาเทียบในปัจจุบันนี้ เมื่อเรามาเรียนในระดับเดียวกัน แทบจะเบี่ยงเบน (มองไม่เห็น) ถึงความแตกต่างเลยว่า “แม่ว” เรียนคือดีกว่าอยู่บ่อนใด(ที่ใด) ลาวลุ่มเก่งกว่าอยู่บ่อนใด มันเสมอกันและดูไม่ออกว่าจุดที่แตกต่างกันอยู่บ่อนใด”

(อุนยัง, กันยายน, 2554)

จากคำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง ตัวตนหรืออัตลักษณ์ของเธอได้อย่างชัดเจน ถึงความเป็นผู้หญิงม้ง แต่ขณะเดียวกัน เธอรู้สึกแปลกแยกเมื่ออยู่ท่ามกลางคนลาว และตอบโต้ที่คนลาวมองว่าคนม้งโง่ โดยกล่าวว่ามิที่ใดหรือที่คน “แม่ว” เรียนโง่กว่าคนลาว และมีที่ใดหรือที่คนลาวลุ่มเก่งกว่าคนม้ง อย่างไรก็ตาม เธอตระหนักว่าในสังคมยังคงดูถูกคนม้ง ดังนั้น เมื่อใดที่อยู่ในกลุ่มของตัวเองหรือในครอบครัวจึงจะทำตัวเป็นม้งอย่างชัดเจน ซึ่งหากอยู่ในกลุ่มม้งแล้วไม่ทำตัวแบบม้ง ก็จะได้รับ การดูถูกจากกลุ่มของตนอย่างมาก ซึ่งเขาอาจจะพูดได้ว่า “จึงแม่นัดจะลิด ชำนี้หนึ่ง ยังมาลิมแล้ว” (ตัดจริตจิงเลย เปลี่ยนฐานะ ได้เพียงแค่นี้ก็ลืมนึกความเป็นม้งเสียแล้ว)

“ทอง” (นามสมมุติ) อายุ 30 ปี สัมภาษณ์ในวันที่ 8 กันยายน 2554 เป็นผู้หญิงลาวเชื้อสายเวียดนาม เป็นโสด มีพี่น้องด้วยกัน 6 คน ยังอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่นครหลวงเวียงจันทน์ เป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาล ทำงานมาได้ 4 แล้ว เธอได้เข้าเป็นสมาชิกชาวหนุ่ม กรรมบาลและกลุ่มแม่หญิง แต่ยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกพรรค ฯ

จากการสัมภาษณ์ “ทอง” เธอคิดว่า สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวไม่ใช่การแต่งกายเพียงอย่างเดียว เพราะอัตลักษณ์ผู้หญิงลาวรวมไปถึงนิสัยใจคอ การแสดงออก ผู้หญิงลาวตามที่รู้มาและอยากให้เป็นอย่างนั้นและอยากให้ผู้หญิงลาวทุกคนเป็นก็คือ มีจิตใจอ่อนน้อมถ่อมตน มีกิริยาสุภาพเรียบร้อย และวางตัวให้ถูกกับกาลเทศะ คือวางตัวให้ถูก ไม่ปล่อยเนื้อปล่อยตัว นอกจากนี้เธอยังมองว่า ผู้หญิงลาวในปัจจุบันแตกต่างไปจากผู้หญิงสมัยก่อน คือไม่เหมือนในยุคของพ่อแม่ ซึ่งยังรักษาความเป็นผู้หญิงลาวไว้ แต่ในปัจจุบันผู้หญิงลาวค่อนข้างไปตามกระแสวัฒนธรรม เช่น ว่า

เรื่อง “นิโสดใจคำ” ส่วนมากจะพบในวัยรุ่นที่ไม่ได้สนใจกับสายตาสังคมแล้ว ยกตัวอย่างจากการให้สัมภาษณ์ของเธอที่ว่า “เท่าที่เห็นทั่วไปก็คือ การไปเป็นเมียน้อยของผัวคนอื่น มีจำนวนมากและไม่สนใจกับสายตาสังคมที่มอง ซึ่งก่อนหน้านี้ยังเก็บไว้อยู่ ถ้าจะคิดก็รู้จักระบายใจได้ แต่ผู้หญิงลาวในปัจจุบันไม่สนใจแล้วและแห่ไปตามสังคมแบบยุโรปไปแล้ว นอกจากนี้ ข้อยคิดว่า วัยรุ่นที่อายุน้อยบรรลุนิติภาวะก็อยู่ก่อนแต่งหลายชิ้น แยกออกมาจากพ่อแม่ บ่อยบ้านและมาเช่าหออยู่กับแฟน และก็เกิดปัญหาสังคมขึ้นมากคือ ท้องก่อนแต่ง ไปเอาลูกออกหรือออกลูกมาก็รับผิดชอบและปล่อยให้เด็กน้อยที่เกิดออกมาจากตัวเองให้กลายเป็นปัญหาของสังคมไป ซึ่งว่าผู้หญิงลาวเป็นแบบนี้หลายชิ้น” ฉะนั้น สิ่งดังกล่าวนี้ นอกจากจะบ่งบอกถึงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของ “ทอง” ได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวได้เป็นอย่างดีด้วย ซึ่งอัตลักษณ์ของผู้หญิงในปัจจุบัน มีความแตกต่างไปจากความเป็นผู้หญิงในอดีตเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของเธอที่ว่า ปัจจุบันนี้ผู้หญิงลาวจะแยกตัวออกไปอยู่ข้างนอกมากขึ้น ฉะนั้น อัตลักษณ์ดังกล่าวจึงมีความหลากหลายมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่เธอมีเชื้อสายเวียคนาม เธอยังมองเธอเองว่า เธอเป็นผู้หญิงลาวคนหนึ่ง เพราะว่า เกิดอยู่ประเทศลาว และครอบครัวของเธอก็อบรมสั่งสอนเธอเป็นแบบลาว เพราะหากไม่เป็นลาวก็จะได้รับการดูแลจากเพื่อนของเธอ อย่างเช่น เธอได้บอกกับผู้ศึกษาว่า

“เมื่อตอนยังเป็นเด็กน้อย ในบ้านใกล้เคียงกันและเขาเข้ามาว่าให้ข้อยว่า “อีลูกแก้ว อีลูกเวียด” ซึ่งสมัยนั้นพ่อแม่ข้อยยังเฝ้าภาษาเวียดกับข้อยอยู่ ตอนนั้น ข้อยยังน้อยอยู่ ก็จะบ่รู้คิด ข้อยกะเลยให้ (ร้องให้) กลับมาหาแม่ข้อยและมาบอกพ่อแม่ข้อยว่า คนแถวนั้นว่าให้เราว่า “ลูกแก้ว อีลูกเวียด” ตั้งแต่ตอนนั้นพ่อแม่ข้อยก็เลยคิดว่า นับแต่นั้นแม่จะพยายามว่าภาษาลาวกับลูก ชีสอนลูก (จะสอนลูก) แบบคนลาวที่เขาเลี้ยงลูกกัน นับแต่นั้นมาแม่ข้อยกะเฝ้าภาษาลาวกับข้อย และข้อยก็ได้เข้าโรงเรียนลาว และก็แต่งกายแบบลาวจนมารอดทุกวันนี้(มาจนถึงทุกวันนี้)”

(ทอง, กันยายน, 2554)

จากความรู้สึกดังกล่าวข้างต้น ทำให้เธอและครอบครัวของเธอพยายามจะปรับตัวเองให้เป็นคนลาวตามกระแสสังคมลาว ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การปรับตัวของเธอและครอบครัวเป็นกระบวนการอีกรูปแบบหนึ่งในการสร้างตัวเองให้เป็นคนลาวในสังคมลาว และเพื่อที่จะได้รับการยอมรับตัวตนของเธอในสังคมแล้ว และไม่รู้สึกละแวกจากสังคมลาวที่เธออาศัยอยู่ และเธอก็พยายามจะเป็น “ผู้หญิงลาว” ตามความหมายที่รัฐบาล สปป. ลาวสร้างขึ้น อย่างไรก็ตาม การมีเชื้อสายเวียคนามก็ทำให้เธอไม่สามารถจะเป็นลาวได้อย่างแท้จริง ในการทำงานก็มีปัญหาว่าได้

ตำแหน่งซ้ำมาก ดังเธอได้กล่าวว่า “ถึงเวลาที่จะได้รับการเลื่อนตำแหน่ง หัวหน้าที่เห็นดีให้เลื่อนแล้ว สุดท้ายมาผู้ที่อยู่สูงสุดสำคัญให้เลื่อนและไม่ให้เหตุผลว่าทำไมไม่ให้เลื่อน ซึ่งกรณีข้อยกเว้นใจว่า ย้อน (เพราะ) ข้อยกเว้นเส้นสายหรือรู้ว่าข้อยกเว้นเชื่อสายเวียคนาม แต่ถ้าย้อนข้อยกเว้นเชื่อสายเวียคนาม ข้อยกเว้นตัดเชื้อชาติ” จากคำพูดดังกล่าว เห็นได้ว่า การมีเชื่อสายเวียคนามของเธอ เป็นเรื่องที่เธอพยายามปกปิดไว้ตลอดเวลา เพราะผลประโยชน์บางอย่าง เช่นการทำงานกับภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ภูมิหลังเป็นคนเวียคนามก็ยังเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าในการทำงานราชการ และการปิดบัง ก็ทำให้เธอเองรู้สึกอึดอัดเป็นอย่างมากจนบางครั้งเธอคิดว่า “ข้อยกเว้นข้อยกเว้น และบ่ได้ไปเบียดเบียนใคร และเป็นหยิง (ทำไม) ต้องมาคิดกันข้อยกเว้นนี้ซึ่งกฎหมายประเทศอื่นหรือสังคมประเทศอื่นเขาให้การยอมรับแล้ว บ่ว่าจะเป็นไทยก็ตามหรือประเทศอื่น เขาก็ให้การยอมรับแล้ว และเป็นหยิงรัฐบาลลาวจึงให้กีดกันอย่างนี้” กล่าวได้ว่า การที่ไม่สามารถมีความเป็นลาวในทางสายเลือดทำให้เธอไม่ได้รับความดีความชอบหรือการเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงาน ถูกกีดกันและถูกเลือกปฏิบัติ เพราะเธอมีเชื่อสายเวียคนาม นอกจากสิ่งที่กล่าวมาดังกล่าว วิธีคิดต่างๆ ก็ต้องเป็นไปตามการจัดตั้งด้วย ถ้าคนไหนไม่ไปตามการจัดตั้งบุคคลเหล่านั้นก็จะถูกขับออกหรือถูกแบ่งแยกโดยทางอ้อม จนถึงขั้นบุคคลนั้นจำต้องจะต้องลาออกเองจากสายงานดังกล่าว ดังจะเห็นได้คำพูดของเธอที่ว่า “ผู้ใดที่มีความคิดแข็งกระด้างและยึดในความดีของตัวเอง บ่ไปตามกะแสบ่ไปตามกลุ่มตามแก๊ง จะอยู่กับบ่ได้ เช่นว่ากลุ่มนี้ต้องการ ไปทางเบื้องขวา ถ้าเจ้าไปทางเบื้องซ้าย เจ้าก็แยกตัวได้เลย (เตรียมตัวที่แบ่งแยกออกจากกลุ่มนี้ได้เลย) เขาจะรวมเจ้าจนเจ้าออกไปเลยหรือลาออกไปเลย” จะเห็นได้ว่า เรื่องเชื้อชาตินี้ ถ้าไม่ใช่เชื้อชาติลาวก็จะไม่ได้รับความไว้วางใจที่ส่งผลให้โอกาสก้าวหน้าหรือการเลื่อนขั้นก็จะมีน้อยและจะไม่ถูกรับพิจารณา

5.3.3 กลุ่มผู้หญิงที่มีอายุในช่วง 15-20 ปี ขึ้นไป

เป็นกลุ่มวัยรุ่น และทำงาน ส่วนใหญ่จะใส่ผ้าชิ้นเฉพาะไปเรียน ไปทำงาน ไปวัด หรืองานสำคัญต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต้องใส่ เพราะผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างนำกระแสพอสมควร ดังนั้น การใส่ผ้าชิ้นในปัจจุบันสำหรับกลุ่มนี้ จึงดูเหมือนเป็นคนหัวเก่า เครื่องวัฒนธรรมจนเกินไป ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า ถ้าไม่จำเป็นก็คงไม่อยากจะใส่เท่าไร เพราะด้วยความไม่สะดวก ในการที่จะใส่ผ้าชิ้นไปเที่ยวในที่ต่าง ๆ และดูไม่ทันสมัยด้วย อีกอย่างเดี๋ยวนี้เสื้อผ้าที่วัยรุ่นใส่กันก็มีให้เลือกหลากหลาย และส่วนใหญ่ก็จะเป็นประเภทกระโปรง กางเกงยีนส์ ทั้งสั้นและยาว เพราะการที่ใส่ชิ้นอยู่ตลอดเวลาดูเหมือนคนแก่มากกว่า ดูเคร่งวัฒนธรรมและดูเรียบร้อยเป็นอย่างมาก

ฉะนั้น การศึกษาผู้หญิงกลุ่มนี้ ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์และพูดคุยจำนวนทั้งหมด 5 คน เพื่อให้เห็นถึงปฏิกิริยาที่หลากหลายในตัวตนหรืออัตลักษณ์ การเก็บข้อมูลครั้งนี้ ผู้ศึกษาพบว่า โดย

ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กวัยรุ่นในวัยศึกษา ซึ่งกลุ่มให้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่จะอยู่ในสถาบันการศึกษา ตั้งแต่มัธยมต้นจนถึงมัธยมปลาย ซึ่งจะต้องได้ใส่ผ้าชิ้นมาโรงเรียนเป็นประจำทุกวัน ฉะนั้น จะเห็นอัตลักษณ์ได้อย่างชัดเจนระหว่างอยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ว่ามีการแสดงออกต่างกันอย่างไร

เพื่อศึกษาผู้หญิงกลุ่มดังกล่าว ดังนั้น ผู้ศึกษาจำเป็นต้องได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้หญิงในช่วงอายุข้างต้น ดังมีรายละเอียดของการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

(รูป 5.7 ผู้หญิงลาววัยรุ่นลาวกำลังมีความสุขกับการดื่มกาแฟในตลาดเช้าใจกลางเมือง)

การสัมภาษณ์ “มณี” (นามสมมติ).ในวันที่ 20 มิถุนายน 2011 เป็นผู้หญิงเผ่าลาว เป็นคน สะหวันนะเขต แต่ย้ายมาเรียนที่กำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ อาศัยอยู่กับญาติ อายุ 20 ปี กำลังศึกษา ที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติ

“มณี” ยอมรับว่า สิ่งที่ทำให้เธอรับรู้ได้ว่าเป็นผู้หญิงลาว นั่นก็คือ การแต่งกาย (นุ่งซิ่น เบี่ยงแพ) ยิ้มแย้ม ความเป็นมิตร มีน้ำใจ (กิริยามารยาท) อ่อนน้อมถ่อมตัว การนบไหว้ผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ผู้หญิงลาวส่วนหลายยังน้ำใจรักชาติ ซึ่งแสดงออกในการกระทำ เช่น มีระเบียบ วินัย ศีลธรรม ซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ ถ่อมตัว ยังถือจารีตประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนุ่งซิ่น

อย่างไรก็ดี การมองผู้หญิงอย่างนั้นของ “มณี” ยังส่งผลทำให้เธอ ทำตัวตามแบบฉบับของผู้หญิงลาวด้วย ดังจะสะท้อนให้เห็นผ่านการสัมภาษณ์ ที่ว่า

“ซ้อยเกิดอยู่ลาว ที่สำคัญคือ นุ่งซิ่น เว้าภาษาลาว ยังถือยึดครองประเพณีของชาตินอกจากนี้ ยังบ่ได้เฮ็ดตัวเองเป็นตะวันตก แสดงออกแม่นบ่ได้ไปตามแฟชั่นหลาย และพยายามเว้าภาษาลาวกับต่างประเทศ แต่อย่างใดก็ตาม ซ้อยก็บ่ได้เป็นแม่หญิงลาวตลอดเวลา เฮ็ดแต่บางโอกาส เช่น ไปโรงเรียน ไปคอง ไปตักบาต ไปงานเลี้ยง เข้ากระทรวง หรืองานแสดงถึงวัฒนธรรม ซ้อยจะเฮ็ดตัวเป็นแม่หญิงลาว นุ่งซิ่น ส่วนการเฮ็ดเป็นแม่หญิงลาวซ้อยกะมักอยู่ เพราะว่าจะเฮ็ดมันมีความงดงาม และมีความภูมิใจที่ได้แสดงออกให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีลาว”

(มณี, 20, มิถุนายน 2011)

เนื้อหาข้างต้น สะท้อนให้เห็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของ (มณี) ได้อย่างชัดเจน ซึ่งอัตลักษณ์ดังกล่าว ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นความเป็นผู้หญิงลาวตามกรอบจารีตประเพณีแบบเดิมของลาวแล้ว ยังสะท้อนให้เห็น แนวความคิดของ (มณี) ในฐานะที่เป็นวัยรุ่นและได้รับอิทธิพลของกระแสความทันสมัยก็ตาม ที่ไม่ได้เคร่งครัดกับกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนอะไรมากนัก กับให้ความสำคัญกับความเป็นลาวอย่างชัดเจน ซึ่งสิ่งดังกล่าวอาจจะอธิบายได้ว่า การแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์อย่างนั้น อาจมาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ได้รับจากการปลูกฝังหรือขัดเกลาจากระบบการศึกษาของลาวที่อยากจะให้ผู้หญิงลาวทั้งหลายมีวิถีคิด วิถีปฏิบัติ ให้ไปตามความเป็นชาติและความเป็นลาว ซึ่งสิ่งเหล่านั้น ทำให้เธอรับเอาและแสดงความเป็นผู้หญิงลาวได้อย่างน่าภาคภูมิใจ ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของเธอที่ว่า

“ซ้อยคิดว่า การเป็นผู้หญิงลาวบ่ได้ลงทุนหยั่ง เพราะว่าทุกมือนี่เรากะใช้ภาษาลาว ความเป็นลาวในตัวเองอยู่แล้ว แต่ถ้าเว้าถึงการแต่งกายแม่นจะต้องได้ลงทุน เช่นว่าเวลาจะไปโรงเรียน จะไปงานเลี้ยง หรือจะไปงานคอง จะต้องได้ไปซื้อซิ่นใหม่มาใส่ ถ้านุ่งผืนเก่ากะอายหมู่ ถ้าเป็นซิ่นใหม่แม่นจะมีคางแพง ประมาณ 1000 ถึง 2000 บาท แต่ซ้อยกะบ่ได้ซื้อเรื่อยดอก เพราะบ่มีเงิน โคนๆ (นาน ๆ) จึงซื้อทีหนึ่ง (ครั้งหนึ่ง) บางที (บางที) ซ้อยได้ยืมซิ่นเอื้อยซ้อยมาใส่”

(มณี, 20 มิถุนายน, 2011)

การสัมภาษณ์ของ “มณี” ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดหลายประการของเธอ ที่ว่าการเป็นผู้หญิงลาวของเธอนั้นก็คือ การพูดภาษาลาว เกิดที่ประเทศลาว และเป็นพลเมืองตามกฎหมายเท่านั้น แต่ในอีกด้านหนึ่งของแนวคิดดังกล่าวกับสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งกับความเป็นผู้หญิงลาว ดังจะเห็นได้จากแนวคิดที่ว่า “สำหรับการแต่งกายนั้น ต้องได้ลงทุน เช่นใส่ไป

โรงเรียน ไล่ไปงานเลี้ยง ไปงานแต่งงาน” เป็นต้น และถ้าไม่ซื้อชิ้นมาใส่อย่างนั้น จะทำให้เธออายเพื่อนๆ ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า การเป็นผู้หญิงลาวของ “มณี” ต้องได้ลงทุน และถ้าไม่ลงทุนเธอคงจะไม่สามารถเป็นผู้หญิงลาวได้

(รูป 5.8 วัยรุ่นลาวในชุดเครื่องแบบนักศึกษา)

การสัมภาษณ์ “โสกา” (นามสมมติ) ในวันที่ 15 มิถุนายน 2011 เป็นผู้หญิงเผ่าลาว อายุ 16 ปี เป็นคนสะหวันนะเขต ที่ย้ายมาเรียนที่กำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ ปัจจุบันอาศัยอยู่กับญาติเป็นเวลาได้ 12 ปีแล้ว และกำลังศึกษาที่มัธยมตอนปลายแห่งหนึ่งในกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7)

“โสกา” ในฐานะที่เป็นวัยรุ่นคนหนึ่งที่ได้รับ อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งไม่ได้เคร่งครัดกับระเบียบ กฎเกณฑ์ของกรอบจารีตประเพณีไหนๆ เธอมองว่า ปัจจุบันนี้ ผู้หญิงลาวมีความทันสมัยมากขึ้นและมีความเป็นตะวันตกมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการแต่งกายของวัยรุ่นลาวในปัจจุบัน ซึ่งสิ่งดังกล่าวสะท้อนผ่านการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ขอยกคิดว่า ปัจจุบันนี้ แม่หญิงลาวส่วนหลายออกไปแนวตะวันตก “นุ่งชิ้น เกล้าผม” แม่น้าสมัย เดียวนี้บุ้สุภาพปานใด เว้ากะด้าง แต่สิ่งที่ขอยกรู้สึกก็คือว่า เดียวนี้ แม่หญิงเขาเก่งเท่าๆกับผู้ชาย มีสิทธิ์ที่เท่ากัน สามารถเฮ็ดทุกสิ่งทุกอย่างได้เท่ากัน นอกจากนี้ แม่หญิงแม่หญิงยังอ่อนหวาน นิ่มนวล สุภาพเรียบร้อย เคารพผู้ใหญ่ เคารพตามฮีตครอง

ประเพณี และสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงแม่หญิงลาวในปัจจุบันนี้ก็คือ การนุ่งซิ่น นอกจากนั้น เบื้องคือ สาวตะวันตก นุ่งโจงกระเบน กระโปง เสื้อซิ่น (แต่งกายแบบเช็กชี)

(โสภา, 15 มิถุนายน 2011)

เนื้อหาได้กล่าวของ “โสภา” นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของวัยรุ่นลาวที่ไม่ได้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ ระเบียบและกรอบจารีตประเพณีของลาวแล้ว ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงการตอบโต้ของ ต่อรองกับสิ่งที่เรียกว่า เป็นจารีตประเพณีของสังคมลาวตลอดเวลา ซึ่งเห็นได้จากคำพูดของเธอที่ว่า “ปัจจุบันนี้ ผู้หญิงลาวส่วนมากจะออกไปทางตะวันตก “นุ่งซิ่น เก้าผม” ล้าสมัย

(รูป 5.9 ผู้หญิงวัยรุ่นลาวกับการแต่งกายทันสมัย เช่น กระโปง กางเกงขาสั้นและกางเกงยีน)

การสัมภาษณ์ “ยัง” ในวันที่ 10 มิถุนายน 2011 เป็นผู้หญิงเผ่าม้ง อายุ 19 ปี เรียนอยู่มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว กำแพงนครหลวงเวียงจันทน์

ในความคิดของ “ยัง” แล้วมองว่า ผู้หญิงลาว ต้องนุ่งซิ่น เก้าผม สุกภาพ เรียบร้อย อ่อนโยน นุ่งถือเป็นระเบียบ และทุกวันนี้ก็ทำตัวเป็นแม่หญิงลาว โดยนุ่งซิ่นทุกๆ วันมาเรียนและเข้าหาครูบา อาจารย์ เวลาไปงานแต่งงาน เข้าวัด และสถานที่อื่นเข้าจะเข้าก็นุ่งผ้าซิ่น ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ที่ว่า

“โดยส่วนตัวแล้ว มักที่จะทำตัวเป็นแม่หญิงลาว เพราะมันสุภาพ เบื้องแล้ว (ดูแล้ว) บ่เป็นตาเขี้ยววนนุคคล (ไม่เป็นการเขี้ยววนนุคคลอื่น) และยังเป็นการรักษาฮีตครองประเพณีของลาวเฮาอีกด้วย”

(ยัง, 10 มิถุนายน 2011)

จากคำพูดของ “ยัง” ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดของเธอได้อย่างชัดเจน ซึ่งไม่เพียงทำให้มองเห็นถึงความเป็นผู้หญิงลาวที่มีในตัวตนของเธอเท่านั้น ยังทำให้มองเห็นถึงความพอใจและความต้องการในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ผู้หญิงลาว ซึ่งสิ่งดังกล่าวจะเห็นได้จากการแสดงแนวความคิดของเธอที่ว่า “โดยส่วนตัวแล้ว ชอบทำตัวเป็นแม่หญิงลาว เพราะดูแล้วสุภาพ และเป็นการรักษาจารีตประเพณีของชาติลาวด้วย” ซึ่งสิ่งดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์อย่างนั้น อาจทำ “ยัง” รู้สึกมั่นใจและปลอดภัยมากกว่าการแสดงตัวตนของผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ถึงกระนั้นก็ไม่ได้แสดงตัวเป็น “ผู้หญิงลาว” อยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากคำพูดต่อไปนี้

“ข้อบกพร่องรู้สึกตัวว่ามีปมค้อยเลย เพราะข้อบกพร่องเป็นแม่หญิงลาวคนหนึ่งและคำว่า “แม่หญิงลาว” บ่งชี้เป็นที่จะต้องนุ่งซิ่นหรือใส่ผ้าเบี่ยงอยู่เสมอ เพียงแต่เอาเป็น “คนดี” ผู้รักมารยาท ผู้ต่ำผู้สูงกะพอ แต่บางครั้งคราว การที่แสดงออกเกินไปเกี่ยวกับการนุ่งซิ่นหลายเห็นแล้วก็คิดว่า มันบ่งเป็นธรรมชาติ ไปเสียๆ ก็ใส่แต่ซิ่นเส็ดให้อึดอัด”

(ยัง, 10 มิถุนายน 2011)

การสัมภาษณ์ “เข้า” .ในวันที่ 10 มิถุนายน ค.ศ. 2011 เป็นผู้หญิงเผ่าลาวสูง เรียนอยู่มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว กำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ อายุ 20 ปี

ในความคิดของ “เข้า” เกี่ยวกับผู้หญิงลาวแล้วมองว่า ผู้หญิงลาวยังนุ่งซิ่น พุดจา กิริยามารยาท สุภาพ เรียบร้อย อ่อนโยน และการแสดงให้เห็นถึงผู้หญิงลาวในปัจจุบันนี้ก็คือ การนุ่งถือ ตัวอย่าง เช่น นุ่งซิ่น เก้าผม เบี่ยงแพ โดยเฉพาะ เวลาต้องเข้าวัด อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าว ยังได้สะท้อนผ่านคำพูดของเธอที่ว่า

“ถึงแม้ว่า ข้าพเจ้าจะเป็นคนชนเผ่าก็ตาม แต่อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าก็เป็นพลเมืองลาวคนหนึ่ง และข้าพเจ้านับถือวัฒนธรรมลาวเช่นกัน และข้อบกพร่องที่จะประละวัฒนธรรม (ลาว) ของตน โดยเฉพาะ การนุ่งถือ เช่น เวลาไปต้อง เข้าห้องการรัฐ หรือ เอกชนต่างๆ และชอบที่จะตัวเป็นผู้หญิงลาว เพราะว่า การที่เป็นแม่หญิงลาว ก็แสดงถึงกิริยามารยาทของตนหรือวัฒนธรรมของตนและรู้สึกว่า การนุ่งซิ่น รู้สึกสบาย และสุภาพ แต่การนุ่งซิ่น ก็ได้ลงทุนพอสมควร เพราะว่า ซิ่นจะมีราคาแพง”

(เข้า, 10 มิถุนายน 2011)

เนื้อความข้างต้น ของ “เข้า” ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของเธอเองในฐานะที่เป็นผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์เท่านั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองของตัวเธอเองกับ อัตลักษณ์ผู้หญิงลาว ตัวอย่าง เช่น ชอบการนั่งชันเวลาไปงานแต่งงาน เข้าสำนักงานของรัฐหรือเอกชน โดยต้องลงทุน เพราะว่า ชื่นมีราคาแพง สิ่งเหล่านี้สามารถอธิบายได้ว่า การที่ “เข้า” ให้ความสำคัญกับการนั่งผ้าชันเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ต้องได้เข้าไปพัวพัน (สัมพันธ) กับอำนาจรัฐ ฉะนั้น การแสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ผู้หญิงลาวทำให้เธอรู้สึกปลอดภัยและรู้สึกว่าไม่ถูกจับจ้อง ดังจะเห็นได้คำกล่าวต่อไปนี้

“การนั่งชันก็ปู้สึกมีปมด้อยเลย ย้อน (เพราะ) ว่า การที่เป็นแม่หญิงลาว ก็บ่ว่าต้องนั่งชัน เก้าผม เบี่ยงแพ แต่อย่างเดียว ถ้ามีกิริยา มารยาท เว้าจาสุภาพ รู้ต่ำรู้สูงแล้วนี้ก็แม่หญิงลาวเช่นกัน”

(ยัง, 10 มิถุนายน 2011)

(รูป 5.10 วัยรุ่นกับชุดเครื่องแบบนักศึกษาและเวลาไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ)

5.4 สรุป

แม้ว่าการนั่งชันหรือการแต่งกายของผู้หญิงลาว (Lao Women custom) ถือได้ว่าเป็นส่วนของเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ประจำชาติลาวและถูกดึงเข้าไปเป็นเครื่องมือในการสร้างชาติ อัตลักษณ์ของผู้หญิงลาวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างชาตินั้น เป็นการนิยามผ่านวัฒนธรรมซึ่ง

สะท้อนให้เห็นชัดเจนในการแต่งกาย ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ตัวตนของผู้หญิงลาวในฐานะที่เป็นอุดมการณ์เรื่องชาตินิยมนั้นซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ป็นจารีต ประเพณี Traditional ของลาวที่แสดงถึงความเป็นลาว และความเป็นชาติ

ดังนั้น ภายใต้สภาวะของความทันสมัยอย่างนี้ รัฐลาวสมัยใหม่ (Lao modern state) มองเห็นความสำคัญและพยายามที่จะนำเสนอความเป็นประเทศลาวสมัยใหม่ (Modern Laos) ให้กับนานาชาติได้รับรู้ว่า นี่คื ประเทศลาว และในขณะเดียวกันก็เป็นการบอกคนภายในชาติด้วยว่า พวกเราคือ คนลาว ดังนั้นเครื่องมือที่รัฐลาวสมัยใหม่ ใช้ในการนำเสนอเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติลาวสมัยใหม่ ได้ดีก็คือ การสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบ่งบอกถึงความเป็นลาว เป็นการสร้างผ่านเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ต่างที่เป็นรูปธรรม ที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของการเขียนประวัติศาสตร์ลาวขึ้นมาใหม่ เพลงชาติลาว วรรณกรรม ชนบัตร์ วัฒนธรรม และการแต่งกายที่สื่อถึงความเป็นลาวและมีลักษณะแตกต่างไปจากวัฒนธรรมของชาติอื่น

การที่อัตลักษณ์ผู้หญิงลาวถูกมองในเชิงสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ ได้ส่งผลให้คุณค่าของผู้หญิงลาวส่วนหนึ่งถูกตัดสินและผูกขาดไปกับภาพลักษณ์ของความล้าหลัง ซึ่งทำให้คนส่วนมากมีความเชื่อและความเข้าใจต่อตัวตนผู้หญิงลาวในสังคมลาวว่าไม่มีความสามารถในการพัฒนาเท่าเทียมกับผู้ชาย ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดวิธีคิดแบบแบ่งหญิง-ชาย ซึ่งรวมถึงมีการแบ่งพื้นที่ทางสังคมได้อย่างชัดเจน ดังเช่น อุดมการณ์ชาตินิยมของผู้หญิงลาวมีพื้นที่ทางสังคมก็คือ จารีต ประเพณี ส่วนอุดมการณ์ชาตินิยมของผู้ชายลาวผูกติดไว้กับสิ่งที่มีลักษณะของความก้าวหน้า มีการพัฒนา และที่สำคัญไม่ได้ยึดติดกับสิ่งที่ป็นจารีตมากเท่ากับผู้หญิงลาว